

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ YANINDA ELMİN İNKİŞAFI FONDU

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondunun və Azərbaycan Respublikasının Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyinin İKT-nin inkişafına yönəlmiş əhəmiyyətli layihələrin dəstəklənməsi məqsədi ilə qrantların verilməsi üzrə 2013-cü il üçün 2-ci məqsədli birgə İKT müsabiqəsinin (EIF-RİTN-MQM-2/İKT-2-2013-7(13)) qalibi olmuş və yerinə yetirilmiş layihə üzrə

YEKUN ELMİ-TEXNİKİ HESABAT

Layihənin adı: **Azərbaycanda innovativ informasiya iqtisadiyyatının formalaşmasının analizi və inkişafı üzrə tövsiyələrin işlənilməsi**

Layihə rəhbərinin soyadı, adı və atasının adı: **Əliyev Əlövsət Qaraca oğlu**

Qrantın məbləği: **40 000 manat**

Layihənin nömrəsi: **EIF-RİTN-MQM-2/İKT-2-2013-7(13)-29/21/1-M-11**

Müqavilənin imzalanma tarixi: **21 aprel 2014-cü il**

Qrant layihəsinin yerinə yetirilmə müddəti: **12 ay**

Layihənin icra müddəti (başlama və bitmə tarixi): **01 may 2014-cü il – 01 may 2015-ci il**

Diqqət! Bütün məlumatlar 12 ölçülü Arial şrifti ilə, 1 intervalla doldurulmalıdır

Diqqət! Uyğun məlumat olmadığı təqdirdə müvafiq bölmə boş buraxılır

Hesabatda aşağıdakı məsələlər işıqlandırılmalıdır:

1	<p>Layihənin həyata keçirilməsi üzrə yerinə yetirilmiş işlər, istifadə olunmuş üsul və yanaşmalar (burada doldurmalı)</p> <p>01 may 2014-cü ildən 01 may 2015-ci ilə qədər olan müddətdə "Azərbaycanda innovativ informasiya iqtisadiyyatının formalaşmasının analizi və inkişafı üzrə tövsiyələrin işlənilməsi" layihəsi üzrə yerinə yetirilmiş işlər aşağıdakı ardıcılıq və strukturda həyata keçirilmişdir:</p> <p>1. İnnovativ informasiya iqtisadiyyatının formalaşması xüsusiyyətlərinin və problemlərinin təhlili</p> <ol style="list-style-type: none">1. Azərbaycanda informasiya cəmiyyətinə keçid məsələləri2. İnformasiya cəmiyyəti quruculuğunda informasiya iqtisadiyyatının formalaşdırılması3. Azərbaycanın yeni iqtisadi strategiyasının məzmunu və mahiyyəti,4. Azərbaycan iqtisadiyyatının müasir vəziyyətinin təhlili5. İnformasiya iqtisadiyyatının formalaşması üzrə bBeynəlxalq təcrübənin araşdırılması
----------	--

2. İnnovativ informasiya iqtisadiyyatını xarakterizə edən göstəricilər və əlamətlər sisteminin işlənilməsi

1. İqtisadiyyatda innovasiya və innovativ fəaliyyətin xüsusiyyətləri
2. İnnovativ informasiya iqtisadiyyatının formalaşması mərhələləri
3. Azərbaycanda Milli innovasiya sisteminin formalaşması məsələləri
4. İKT yönümlü Milli İnnovasiya Sisteminin formalaşdırılması problemləri
5. Yeni innovasiya iqtisadiyyatının xüsusiyyətlərinin araşdırılması

3. Azərbaycanda innovativ informasiya iqtisadiyyatının formalaşması vəziyyətinin təhlili və qiymətləndirilməsi

1. Azərbaycanda innovasiya və informasiya infrastrukturunun formalaşması
2. İKT-nin iqtisadi inkişafa təsiri məsələləri
3. Azərbaycanda İKT-nin sahə iqtisadiyyatı
4. İnformasiya və biliklər iqtisadiyyatının formalaşması

4. Azərbaycanda iqtisadiyyatın innovasiya və İKT yönümlü inkişaf istiqamətlərinin işlənilməsi

1. İqtisadi vəziyyətin təhlili və qiymətləndirilməsi metodikası
2. İqtisadi inkişafı ilə bağlı mövcud problemlərin araşdırılması
3. Azərbaycanda innovasiya iqtisadiyyatının inkişaf istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi
4. İnkişaf istiqamətləri üzrə tövsiyələrin işlənilməsi

Göstərilən Layihənin yerinə yetirilməsi zamanı sistemli yanaşma tətbiq olunmuş, tədqiqat zamanı sistemli analiz, formal məntiq, iqtisadi-statistik, ekonometrik üsul və informasiyanın kompüter emalı vasitələrindən istifadə olunmuşdur.

Layihənin qısa məzmunu haqqında aşağıdakıları qeyd etməyi vacib hesab edirik.

Azərbaycanda informasiya cəmiyyətinin və innovativ iqtisadiyyatın formalaşması və inkişafı problemləri. BMT Baş Assambleyası üçüncü minilliyin inkişaf istiqamətləri sırasında tərəfdaşlığın inkişaf etdirilməsi üçün İKT vasitələrinin xüsusi əhəmiyyətini qeyd etmişdir. 2001-ci ildə G7 dövlətləri Qlobal İnformasiya Cəmiyyətinin yaranması üzrə Okinava xartiyasını qəbul etmişdir. Bununla da qabaqcıl ölkələrdə milli informasiya cəmiyyəti quruculuğu dövrü başlanmışdır.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2003-cü il 17 fevral tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasının inkişafı naminə informasiya və kommunikasiya texnologiyaları üzrə Milli Strategiyaya (2003-2012-ci illər)" və həmin strategiyanın həyata keçirilməsi ilə bağlı qəbul olunmuş "Elektron Azərbaycan" dövlət proqramlarına müvafiq olaraq ölkədə bir çox genişmiqyaslı işlər görülmüşdür. Milli Strategiya həmin dövrdə İKT sahəsinin qarşısında qoyulan vəzifələrin yerinə yetirilməsi üzrə dövlətin siyasətini, bu istiqamətdə əsas məqsəd və vəzifələri, prioritetləri və fəaliyyətin əsas tendensiyalarını əks etdirmişdir. Onların yerinə yetirilməsi və İKT-nin daha da sürətli inkişaf etdirilməsi üçün ölkənin ümumdünya elektron məkanına sürətli inteqrasiyası, sosial və iqtisadi fəaliyyətin yeni formalarının (e-hökumət, e-ticarət, distant təhsil və s.) təşəkkül tapması, informasiya və bilik bazarının yaradılması nəzərdə tutulmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2012-ci il 29 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış" İnkişaf Konsepsiyasındakı əsas hədəf də qarşıdakı səkkiz-on ildə əsasən qeyri-neft sektorunun, birinci növbədə telekommunikasiyanın inkişafı hesabına ümumi daxili məhsulun 2 dəfə artırılması və bu artımın respublikada innovasiyayönlü və biliyə əsaslanan iqtisadiyyatın qurulması hesabına həyata keçirilməsidir.

Belə inkişafın əsas dayaqlarından biri informasiya və kommunikasiya texnologiyalarıdır (İKT). İKT yüksək artım tempinə malik olan yeni iqtisadi sektor kimi həm də ölkənin müasir və çoxtəyinatlı infrastrukturunu, habelə hərtərəfli sosial-iqtisadi tərəqqinin aparıcı qüvvəsi rolunu oynayır. Son onilliklərdə İKT respublikanın davamlı və dayanıqlı inkişafının təmin edilməsi, intellektual potensialının gücləndirilməsi, biznesin irəliləməsi, yoxsulluq və işsizliyin azaldılması, cəmiyyətdə şəffaflığın və demokratiyanın inkişaf etdirilməsi üçün əlverişli vasitə olaraq bütün idarəetmə strukturları və subyektləri tərəfindən şərtsiz olaraq qəbul edilmişdir.

2020-ci ilədək İKT sektorunun həcmnin 4-4,5 dəfə genişləndirilməsi, nəticə etibarlı ilə İKT-nin iqtisadi potensialının və tətbiq imkanlarının gücləndirilməsi üçün innovativ, rəqabətqabiliyyətli və ixracyönlü iqtisadi sahələr formalaşdırılmalıdır. Bu istiqamətdə həmçinin ölkənin regional informasiya xidmətləri mərkəzinə çevrilməsi, kosmik sənayenin inkişaf etdirilməsi və peyk texnologiyalarının geniş tətbiqi, "elektron hökumət" xidmətlərinin inkişaf etdirilməsi və dövlət idarəçiliyinin bütün səviyyələrində onlardan geniş istifadə edilməsi həyata keçirilməlidir. Eyni zamanda mövcud İKT infrastrukturunun təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, yüksəkixtisaslar üzrə zəruri mütəxəssislərin və elmi kadrların hazırlanması, perspektiv işlərə elmi dəstək verilməsi, ölkənin qlobal informasiya məkanına sıx inteqrasiyası çox vacibdir.

İnformasiya iqtisadiyyatının inkişaf etdirilməsi ənənəvi iqtisadi sahələrin inkişafında mühüm rol oynayacaqdır. Belə ki, informasiya iqtisadiyyatı resurslardan optimal istifadəyə və cəmiyyətin rifahının yaxşılaşdırılmasına daha yaxşı şərait yaradır.

Qeyd olunan halların məntiqi davamı və tərkib hissəsi kimi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2014-cü il 2 aprel tarixli sərəncamı ilə respublikada İnformasiya cəmiyyətinin inkişafına dair 2014-2020-ci illər üçün Milli Strategiya təsdiq edilmişdir. Milli Strategiyanın əsas məqsədi ölkədə informasiya cəmiyyətinin bərqərar olması üçün İKT-nin iqtisadi sektor kimi inkişaf etdirilməsidir.

Strategiyada respublikanın mövcud iqtisadi durumu və İKT sferasındakı vəziyyət təhlil olunaraq göstərilmişdir ki, ölkədə davamlı iqtisadi artıma və tərəqqiyə nail olmaq üçün qeyri-neft sektorunun inkişafı hesabına iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi həyata keçirilməlidir. Bu məqsədlə ümumi daxili məhsulun tərkibində, həmçinin dövlət büdcəsinin formalaşdırılmasında təbii ehtiyatlar amilinin azaldılması və qeyri-neft amilinin üstünlüyünün təmin edilməsi, eləcə də iqtisadiyyatda innovasiyaların tətbiqinin genişləndirilməsi üçün güclü motivasiya mexanizmlərinin yaradılması və inkişaf etdirilməsi nəzərdə tutulur.

İnnovativ informasiya iqtisadiyyatının baza - İKT sferasında ümumi vəziyyətin təhlili. 2003-2013-cü illər ərzində İKT sahəsində bir çox kompleks işlər həyata keçirilmişdir. Dünya İqtisadi Forumunun 2013-cü ilin hesabatında "İKT-yə dəstəkdə hökumətin uğurları" və "Hökumətin gələcək baxışlarında İKT-yə verilən əhəmiyyət" indekslərinə görə ölkə dünya üzrə ilk onluqda yer almışdır. Ümumilikdə isə bu hesabatda Azərbaycan şəbəkə hazırlığı indeksi üzrə 144 ölkə arasında 56-cı yeri tutmuş və MDB ölkələri arasında liderlər qrupunda olmuşdur. Bütün bunlar onun nəticəsidir ki, son illərdə İKT sektorun həcmi təqribən 20-25% orta illik artım tempi ilə hər üç ildə iki dəfə artaraq, 1,9 milyard ABŞ dollarını ötmüş, ÜDM-də payı 1,7%-ə, qeyri-neft ÜDM-də payı isə 3,3%-ə yüksəlmişdir. Sektora investisiya qoyuluşu təqribən 2,5 milyard ABŞ dolları təşkil etmişdir ki, bunun da 28%-i dövlət, 72%-i isə yerli biznes strukturları və xarici investorlar tərəfindən yatırılmışdır. Özəl sektorun payı 80%-ə yüksəlmişdir. 2013-cü ilin nəticələrinə görə Azərbaycan əhalisinin 70%-i internet istifadəçisidir, o cümlədən onların 50%-i genişzolaqlı internet istifadəçisidir. İnternet qiymətləri 10 il ərzində azalmış və 1 Mbit/s sürətli internetə qoşulmanın qiyməti 1200 manatdan 10 manata enmişdir. Bu isə həmin göstərici üzrə BTİ-nin inkişaf etməkdə olan ölkələr üçün müəyyən etdiyi nisbətə artıq nail olunmasını göstərir.

Dövlət idarəetmə orqanlarının zəruri İKT infrastrukturunu yaradılmışdır. Onların vasitəsilə zəruri informasiya mübadiləsi aparılır və elektron imza texnologiyası istifadə olunur. Hazırda

“Elektron hökumət” portalına qoşulmuş dövlət qurumlarının elektron xidmətləri “bir pəncərə” prinsipi əsasında fəaliyyət göstərir.

Ölkədə rəqabətədavamlı və yüksək ixrac potensialı, innovativ İKT sənayesinin inkişaf etdirilməsi məqsədi ilə müxtəlif qurumlar yaradılmışdır. Həmin qurumlar iqtisadiyyatının güclənməsinə, xarici investisiyaların cəlb edilməsinə və ölkədə İKT məhsullarının istehsalının genişlənməsinə, yeni yaranan şirkətlərin fəaliyyətinin təşkilinə və digər innovativ layihələrin (“start-up”lara) yerinə yetirilməsinə əlavə imkan yaradacaqdır.

Ölkədə informasiya cəmiyyəti quruculuğunu sürətləndirmək, İKT sektorunun inkişafına nail olmaq və sektoru ölkə iqtisadiyyatının aparıcı istiqamətlərindən birinə çevirmək bir-birindən asılı olan və bir-birini tamamlayan strateji məsələlərdir.

Innovativ informasiya iqtisadiyyatının müasir iqtisadi sistemdə rolu və yeri. Innovativ iqtisadiyyat təkcə qloballaşmanın aparıcı vasitəsi deyil, həm də dünya təsərrüfatının sistemləşicisidir. Bu iqtisadiyyat yüksək inkişaf etmiş dövlətlərin iqtisadi artımını stimullaşdırır və zəif inkişaf etmiş ölkələrin inkişafına və dünya təsərrüfat sistemində inteqrasiya etməsinə şərait yaradır.

Yeni iqtisadiyyat biliklərə əsaslanan yeni texnologiyalar formalaşdırır. Belə iqtisadiyyatın texnologiyalarını ənənəvi iqtisadiyyatdan fərqləndirən bir çox əlamətlər mövcuddur.

Beləliklə, innovativ informasiya iqtisadiyyatının müasir iqtisadi sistemdəki yeri ilə bağlı aşağıdakı nəticələrə gəlinir: 1)bu iqtisadiyyatın məhsullarının əsas alıcısı ehtiva iqtisadiyyatın özüdür; 2)yeni iqtisadiyyatın əsas malları ənənəvi iqtisadiyyatın məhsul satışının yeni mexanizmləridir.

Innovativ informasiya iqtisadiyyatının formalaşması tendensiyaları. XXI əsrin əsas inkişaf strategiyası informasiyaya, biliyə, yüksək texnologiyalara əsaslanır. Burada mərkəzi yer müasir İKT-yə, o cümlədən İnternetə ayrılır. İnternetin prioritet rolu dövlət siyasətində təsdiq edilmişdir. İnternet qlobal infrastruktur və texnologiya kimi fenomenal xüsusiyyətlərə malikdir. İnternetin müxtəlif aspektlərinin elmi-texniki və texnoloji kontekstdə araşdırılması həyata keçirilməkdədir.

Tədqiqat obyektini kimi innovativ informasiya iqtisadiyyatı multidisiplinar xarakter daşıdığından onun problemləri üzrə dünyanın bir sıra aparıcı beynəlxalq elmi-texnoloji mərkəzləri araşdırmalar aparırlar. Belə problemlərin ən əsaslarından biri də İKT-in və İnternetin iqtisadiyyatı ilə əlaqədardır. Belə ki, İnternetin gələcək inkişafı bilavasitə onun innovativ iqtisadi obyekt kimi xarakterizə olunaraq problemlərinin vaxtında həll edilməsindən daha çox asılıdır.

İKT iqtisadiyyatı yaranmaqda olan yeni innovativ informasiya iqtisadiyyatının tərkib hissəsidir. Ona görə də bu iqtisadiyyatın formalaşma prinsipləri və tendensiyaları da müxtəlifdir. Qabaqcıl ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, Innovativ informasiya iqtisadiyyatının yaranması tendensiyası özünü aşağıdakı formalarda daha qabarıq göstərməkdədir:

- İKT sferasının inkişaf etdirilməsinin prioritetliyi rəsmi səviyyələrdə təsdiq olunur.
- İKT və İnternetin iqtisadi proseslərə və obyektlərə qlobal təsiretmə imkanları artır.
- İqtisadi münasibətlər və proseslər İKT vasitəsilə yenidən qurulur və təkmilləşdirilir.
- İqtisadi obyektlərin fəaliyyətinin və proseslərin idarə olunmasının transformasiyası baş verir.
- Şirkət və firmalar İnternet vasitəsilə bizneslə məşğul olmağa, elektron-kommersiya, ticarət, marketing texnologiyalarını və biznesin elektron idarə olunması metodlarını mənimsəməyə çalışırlar.
- İnternet yeni innovasiya iqtisadiyyatının əsas infrastruktur elementinə çevrilir və inkişaf mənbəyi rolunu oynayır.
- İKT nəticəsində yeni iqtisadi münasibətlər və proseslərin formalaşması baş verir.
- İqtisadi proseslərin təşkilinin yeni innovativ formaları inkişaf etdirilir.

- Elektron ticarət infrastrukturu inkişaf etdirilir. İnternetin inkişafı iqtisadiyyatı daha da qloballaşdırır.

Göründüyü kimi, İnternet yeni qlobal informasiya infrastrukturunun əsas elementinə çevrildikcə, "Elektron iqtisadiyyat" da ümumi iqtisadiyyatın lokomotivinə çevrilir.

Innovativ informasiya iqtisadiyyatının istehlakçıları. İnnovativ informasiya iqtisadiyyatının bütövlükdə ənənəvi iqtisadiyyata və cəmiyyətə təsir dərəcəsi həm də birbaşa İnternet-istehlakçılarının sayından asılıdır. 1990-cı illərin ortalarından başlayaraq İnternet-audioriyası haqqında statistik informasiyanın yığılması və təhlili aparılır.

1991-ci ildə İnternetdə 3 milyondan az istifadəçi var idisə, bu rəqəm 1999-cu ildə 250 milyona, 2012-ci ilin yanvarında 2 milyard nəfərə (planetin əhalisinin 30%-i) çatmışdır. Daha yüksək sürətlə artan mobil rabitə abunəçilərinin bütün dünya üzrə sayı artıq 5.8 milyardı (dünya əhalisinin 86%-i) ötüb keçmişdir .

Innovativ informasiya iqtisadiyyatının infrastruktur elementləri. Müasir dövrdə dünyanın bir çox qabaqcıl ölkələrində İKT-yə və innovasiya sistemlərinə əsaslanan informasiya iqtisadiyyatının formalaşması xarakterik hal almışdır. İstehsal və istehlak arasında, maddi və qeyri-maddi istehsal mərhələləri arasında informasiyanın əsas əlaqələndirici vasitə kimi çıxış etdiyi yeni tip iqtisadi münasibətlərin məcmusu olan innovativ informasiya iqtisadiyyatı müvafiq informasiya infrastrukturunu və informasiya resurslarından ibarət olan informasiya fəzasını formalaşdırır. İnförmasiya və kompüter şəbəkələrinin intensiv inkişafı informasiya məhsullarının istehsalçıları və istehlakçıları, eləcə də informasiya resurslarını birləşdirən vahid infrastrukturun yaradılmasını zərurətə çevirmişdir. Belə infrastrukturun təşkili iqtisadiyyatın effektivlik dərəcəsini kifayət qədər artırdığından ümumilikdə onun öyrənilməsi, elementlərinin qarşılıqlı təsir məsələlərinin tədqiqi aktual məsələlərdən biri hesab olunur.

İnförmasiya bazarının infrastrukturunu kimi informasiya məhsulları və xidmətləri təklif edən insanlar və ya təşkilatlar qrupunu birləşdirən müxtəlif xarakterli və fəaliyyətli sektorların məcmusu çıxış edir. İnförmasiya infrastrukturunu biliklərin və informasiyanın əlyətərliyini, onların ötürülməsini və nəticə etibarilə, ictimai istehsalda informasiyanın tətbiqi üçün şəraitin yaradılması mexanizmi kimi biliklərin tətbiqinin mümkünlüyü üçün yaradılmış imkan və şərait kimi xarakterizə etmək olar.

Ümumiyyətcə, yeni şəraitdə innovativ iqtisadiyyatının infrastruktur elementlərinin tərkibinə *informasiya və şəbəkə infrastruktur, informasiya və virtual məhsullar və bazarlar* daxildir. Bu elementlər müxtəlif qarşılıqlı təsir vasitələri ilə bir-biri ilə əlaqədar olan blokların (istiqamətlərin) tərkibinə daxil edir. İnförmasiya iqtisadiyyatı infrastrukturunun qarşılıqlı əlaqədə olan elementləri aşağıdakı kimi qeyd etmək olar:

- Real iqtisadi mühit və münasibətlərin infrastrukturunu;
- Virtual iqtisadi mühit və münasibətlərin infrastrukturunu;
- Real və virtual bazarlar;
- Real və virtual məhsullar və xidmətlər;
- İnförmasiya və şəbəkə infrastrukturunu;
- Real və virtual informasiya bazarları;
- Real və virtual təşkilatlar, iqtisadi subyektlər;
- Real və virtual maliyyə-pul infrastrukturunu;
- Real və virtual alıcı, istifadəçi, satıcı, istehsalçı;
- Real və virtual hüquqi, sahibkarlıq və iqtisadi mühit;
- Real dövlət və bələdiyyə idarəetmə orqanları və E-gov.az hökumət portalı infrastrukturunu;
- Real özəl sektor və özəl virtual sektor infrastrukturunu;

- Real və virtual QHT sektoru, vətəndaş sektoru infrastrukturunu;
- Kosmik və yüksək texnologiyalar infrastrukturunu;
- Real və virtual elm-təhsil infrastrukturunu;
- Real və virtual məkanda intellektual mülkiyyətin qorunması infrastrukturunu və s.

İnformasiya-şəbəkə infrastrukturunu informasiya infrastrukturunun bir hissəsi olub, iqtisadi münasibətlərin inkişafının səmərəliliyinə nail olmaq üçün informasiya və biliklərə əsaslanan məhsulların yaradılmasını, mühafizəsini, mübadiləsini və istehlakını təmin edən iqtisadi agentlərin kompüter şəbəkəsindəki birləşməsi ilə ifadə olunur. Bu infrastrukturun fəaliyyətinin əsas istiqamətləri virtual sahədə iqtisadi agentlərin fəaliyyətinin səmərəliliyinin və onların məhsuldar qarşılıqlı münasibətlərinin təminindən ibarətdir. Qeyd etmək lazımdır ki, informasiya iqtisadiyyatı şəraitində 1) dövlət, 2) firmalar, 3) ev təsərrüfatı və s. kimi infrastruktur elementləri fəaliyyət göstərir. Onlar iki əsas qrupa bölünmüşdür: 1) infrastruktur elementlərinin və əmək vasitələrinin hazırlanmasında fəal iştirak edən subyektlər; 2) onları funksional istifadə edən subyektlər.

İnformasiya iqtisadiyyatı şəraitində dövlət xidmətləri adətən əhaliyə elektron hökumət sistemi vasitəsilə verilir. Dövlət satınalmaları İnternet şəbəkəsi vasitəsilə təşkil olunur. İnformasiya-şəbəkə infrastrukturunun təsiri altında təşkilat və müəssisələr elektron sənəd dövriyyəsinə həyata keçirir, tədarükçülərlə əməliyyatları nağdsız hesablaşmalar üzrə aparırlar.

Yeni iqtisadiyyatda İKT və şəbəkə imkanlarının ev şəraitində geniş istifadəsi istifadəçilər üçün bir sıra mənfəətlər yaradır. Hər hansı firma, müxtəlif vasitələrlə öz istehsal xərclərinin struktur parametrlərinə fəal təsir edə bilər. Onlayn təhsil, onlayn iş və yaşayış yerlərinin axtarışı və s. belə imkanlara aiddir.

Hazırda biznes mühitində xidmət sahəsinin müştəriyə istiqamətlənməsi baş verir, mallar və xidmətlər haqqında informasiyanın yayılmasının yeni interaktiv əlaqə kanalları istifadə olunur. Genişzolaqlı şəbəkələrin və simsiz şəbəkələrin inkişafı biznes-proseslərin effektivliyin artmasını təmin etməklə yanaşı, həm də onların həyata keçirilməsinin geniş mobilliyini də təmin edirlər.

İnnovativ informasiya iqtisadiyyatı infrastrukturunda yeni iqtisadi münasibətlər. İnternet-şəbəkə infrastrukturunda iqtisadiyyatın subyektlərinin fəaliyyəti sürətli yayılma, informasiya itkisi, həddən artıq açıqlığa görə müəssisələrin rəqabət üstünlüklərinin itkisi, texnologiyaların köhnəlməsi tezliyi və s. kimi müəyyən risklərlə bağlıdır. Lakin iqtisadi agentlər tərəfindən informasiya-şəbəkə infrastrukturundan istifadənin qeyd olunan faydaları bu riskləri əhəmiyyətli dərəcədə üstələyir: adi və əməkətutumlu əməliyyatların avtomatlaşdırılması həyata keçirilir; müəssisələr arasındakı əlaqələrin genişlənməsi ilə eyni zamanda onların sayı artır, əlavə iş yerləri yaradılır; İnternetdə daxili və xarici bazarlara giriş daha müstəqil olur, tranzaksiya xərcləri aşağı düşür və s.

Beləliklə, aparılmış təhlillər informasiya-şəbəkə infrastrukturunun fəaliyyətində müxtəlif elementlərin qarşılıqlı təsirinin əsas istiqamətlərini müəyyən etməyə, müasir innovativ informasiya iqtisadiyyatına onun təsirini öyrənməyə, həmin subyektlər arasında iqtisadi münasibətlərin formalaşmasının spesifik xüsusiyyətlərini aşkar etməyə imkan verir. Eyni zamanda istehsal subyektlərin iqtisadi münasibətlərinin müəyyən spesifik əlamətləri və xüsusiyyətləri tədqiqat obyektinin inkişaf qanunauyğunluqlarını aşkar etməyə imkan verir. Bu isə iqtisadiyyatın subyektlərinin daha səmərəli fəaliyyət göstərməsinə şərait yaradır.

İnformasiya iqtisadiyyatı şəraitində innovasiya prosesləri və innovativ fəaliyyətin göstəricilər bazasının işlənilməsi. Qabaqcıl ölkə və dövlətlərin əsas inkişaf tendensiyalarına müvafiq olaraq Azərbaycanda da iqtisadiyyatın informasiyaya, biliyə, İKT-yə, texnologiyaya, innovasiyaya əsaslanaraq inkişaf etdirilməsi kursu qəbul olunmuşdur. Həmin kursun həyata keçirilməsi üçün elmi əsaslara malik idarəetmə qərarlarının qəbulu üçün dəstəkləyici informasiya sistemlərinin işlənilməsi zəruri məsələlərdəndir. Azərbaycanın

inkışaf konsepsiyasında, elm-təhsil-istehsalat sahələri arasında qarşılıqlı əlaqələrinin gücləndirilməsi istiqamətində yeni idarəetmə mexanizmlərin işlənilməsi, innovasiya mərkəzlərinin, texnoloji komplekslərin, texnoparkların, biznes-inkubatorların yaradılması və fəaliyyətinin təşkili məsələləri qoyulmuşdur. İnformasiya və biliklər iqtisadiyyatının qurulması prosesinin intensivləşdirməsi zərurəti qeyd olunmuşdur. Belə bir şəraitdə elmi-texniki infrastrukturun modernləşdirilməsi innovasiya siyasətinin səmərəsinin artırılması, innovasiya fəaliyyəti infrastrukturunun inkişaf etdirilməsi üçün müvafiq informasiya təminatı və monitoring sistemlərinin yaradılması aktual əhəmiyyətə malikdir.

Innovasiya prosesləri və innovativ fəaliyyət sistemə daxil olan göstəricilər blokları. Aparılan araşdırmalar və təhlillər göstərir ki, innovasiyanın yaradılması, təşkili və idarə edilməsi prosesləri ilə əlaqədar monitoring sisteminin tərkibinə daxil olan göstəricilər bir-neçə istiqamətdə qruplaşdırılmalı və onlar əsasında kompleks integrativ indikatorlar işlənilməlidir. Təklif olunan sistemin göstərici blokları aşağıdakı kimi verilə bilər.

Innovasiyanı xarakterizə edən göstəricilər. Bu qrupa innovasiyanın özünü bir tədqiqat obyektinə saymaqla onun məxsusi göstəricilərini, onu xarakterizə edə bilən göstəriciləri daxil etmək lazımdır. Belə göstəricilərə: 1)innovasiyanın növü, təyinatı və onun aid olduğu sahə, 2)innovasiyanın zəruriliyi və aktuallığı, 3)innovasiyanın elmi-texnoloji yeniliyi, 4)innovasiyanın patentləşdirilməsi məlumatları, 5)innovasiyanın xarici və yerli analoqları ilə müqayisəli xarakteristikası, 6)innovasiyanın yaranması və tətbiqi ilə bağlı tarixi məlumatlar və s. aid edilə bilər.

Innovasiyanın elmi profili göstəriciləri. Bu blok göstəricilər innovasiyanın bütün yaranma və işlənilmə mərhələlərində prosesin elmlilik dərəcəsini və elmi yeniliyini xarakterizə etməyə imkan verir. Buraya aşağıdakıları aid etmək olar: 1)innovasiyanın aid olduğu elmi sahə, nəzəriyyə və problem; 2)innovasiyanın formalaşması ilə əlaqədar mövcud problemin həll olunma səviyyəsi; 3)innovasiya üzrə patentlər və elmi nəşrlər haqqında məlumatlar; 4)innovasiyanın yaradılmasıyla bağlı icraçıların, eləcə də yüksək elmi səviyyəli tədqiqatçılar qrupunun strukturu; 5)innovasiya ilə bağlı elmi-tədqiqat işi aparən təşkilat və müəssisələrin fəaliyyət və struktur xarakteristikası; 6)istifadə olunan qabaqcıl texnologiyalar və əqli mülkiyyət obyektləri; 7)əsas elmi-tədqiqat işlərinə kapital qoyuluşları.

Innovasiyanın yaradılması xərcləri. Bu blokdakı göstəricilər innovasiyanın son məhsul kimi alınmasına qədər olan mərhələlərdə və proseslərdə çəkilən xərcləri xarakterizə edir və innovasiyanın səmərəliliyinin qiymətləndirilməsində əsas kimi çıxış edir. 1)innovasiya yaradılması mərhələləri üzrə çəkilən ümumi xərc və onun strukturu; 2)innovasiya xərclərinin ümumi xərclərdə xüsusi çəkisi; 3)ümumi innovasiya xərclərində kapital qoyuluşunun səviyyəsi; 4)innovasiya xərclərinin maliyyələşmə mənbələri üzrə strukturu; 5)innovasiya xərclərində vençur kapitalın və özəl sektor tərəfindən maliyyələşmənin strukturu;

Innovasiyanın eksport yönümlülüynü xarakterizə edən göstəricilər. Innovasiyanın eksport yönümlülüynü bildiren göstəricilərə eksport olunan innovasiya məhsulunun xarakteristikaları, eksportun həcmi, eksportun ümumi həcmdə xüsusi çəkisi, məhsul və ya xidmət eksport olunan ölkələr və təşkilatlar, eksportun təyinatı və s. aid oluna bilər. Bunlarla yanaşı eksport yönümlülük göstəricisi kimi ümumi eksport olunan məhsulun həcmində innovasiya məhsulunun xüsusi çəkisi kimi nisbi göstəricidən istifadə olunur.

Innovasiya və innovasiya prosesləri üzrə texnoloji mübadilə göstəriciləri. Innovasiya və innovasiya prosesləri üzrə texnoloji mübadilə göstəriciləri müəyyən formalar üzrə alınmış və ya verilmiş texnologiyalarla bağlı bəzi göstəriciləri nəzərə alır. Bunlardan başqa məhsul innovasiyaları və innovasiya məhsulları, təşkilati və marketing innovasiyaları, innovasiya fəaliyyəti, innovasiya prosesləri, innovasiyanın dinamikliyi, innovativ aktivlik, nəticəlilik, investisiya fəaliyyəti və s. haqqında olan göstəriciləri də bazaya daxil etməyə ehtiyac vardır.

Innovasiyalar və innovativ fəaliyyət üzrə monitoring sisteminin işlənilməsi kifayət qədər

mürəkkəb məsələdir. Onun yaradılması və fəaliyyətinin təşkili bir çox amillərdən asılıdır. Sistemin ilkin informasiya təminatının təyin edilməsi, göstəricilər bazasının yaradılması üçün blok və istiqamətlər üzrə göstəricilər seqmenti müəyyənləşdirilmişdir. Həmin göstəricilərin rəsmi statistik məlumatlarla birgə sintez edilərək monitoring sistemində istifadə edilməsi iqtisadi idarə etmə qərarlarının səmərəlilik dərəcəsinə müsbət təsir göstərəcəkdir.

Innovativ informasiya iqtisadiyyatı şəraitində vahid informasiya fəzasının formalaşması problemləri. Məlum olduğu kimi e-dövlət quruculuğu şəraitində dövlət idarəçiliyinin bütün səviyyələrində – mərkəzi idarəetmədən tutmuş regional idarəetməyə qədər əksər idarə və müəssisələrinin hazırda yaradılmış və yaradılmaqda olan verilənlər bazası informasiya cəhətdən uzlaşmır. Hətta bəzən bir müəssisə daxilində olan verilənlər bazası, adətən, informasiya cəhətdən uyuşmur. Bəzən isə həmin bazaların bir-birinə müraciətinə imkan verilmir. Belə vəziyyətin yaranmasına əsas səbəb odur ki, hər bir verilənlər bazası özünün məxsusi klassifikasiya toplusuna, adına və informasiya resurslarının formal təsvirinə malikdir. Bu problem o səbəbdən yaranmışdır ki, göstərilən məsələnin dövlət səviyyəsində həllinin vacibliyinə baxmayaraq, onun normativ-hüquqi əsaslarının tənzimlənməsinə ehtiyac vardır. Ona görə də, Azərbaycanda e-dövlət quruculuğu şəraitində müasir informasiya cəmiyyətinin və iqtisadiyyatının yaranması və onun vahid dünya iqtisadi məkanına inteqrasiya olması çoxsaylı və çətin həyata keçirilən bir çox məsələlərin həllini aktual edir. Belə məsələlərdən biri də vahid iqtisadi fəzanın formalaşdırılmasıdır.

Vahid iqtisadi informasiya fəzasının olmaması nəticə etibarı ilə ölkədə bütün növ resursların böyük itkisinə səbəb olur. Bu vəziyyət respublika iqtisadiyyatının innovativ inkişaf yoluna keçməsi yolunda ən ciddi maneələrdən biridir. Buna görə də müvafiq dövlət proqramlarında və strategiyalarında elə tədbirlər nəzərdə tutulmalıdır ki, onlar milli iqtisadiyyat üçün vahid informasiya fəzasının yaradılmasını təmin etmiş olsun. Belə konkret praktiki tədbirlərin tətbiqi müasir vəziyyətdə müəssisələrin və iqtisadi proseslərin səmərəli idarə edilməsinə şərait yaradacaqdır.

Vahid informasiya fəzası verilənlər yığı, onların idarə olunması və istifadəsi texnologiyaları, təşkilatların və vətəndaşların informasiya qarşılıqlı əlaqəsi, eləcə də onların informasiyaya olan tələbatının ödənilməsinin təmin edən, vahid prinsiplər və ümumi qaydalar əsasında fəaliyyət göstərən informasiya kommunikasiya sistemləri və şəbəkələri kimi özünü göstərir. Vahid informasiya fəzasının formalaşmasında müxtəlif şəbəkələri, rabitə vasitələrini, sistemləri birləşdirməyə, istehlakçıların müxtəlif informasiya resurslarına girişini təmin edən, verilənlərin ötürülməsi rejimində informasiya mübadiləsinə imkan verən telekommunikasiya sistemləri mühüm rol oynayır.

Cəmiyyətin müasir inkişaf mərhələsində iqtisadi informasiya məkanının formalaşması və inkişafı bütövlükdə dövlətin səmərəli fəaliyyətinin yüksəldilməsinin əsas faktorudur. Informasiyanın açıqlığının kifayət qədər olmaması dünya iqtisadi informasiya məkanına bərabərhüquqlu inteqrasiyanı, o cümlədən informasiya cəmiyyətinin formalaşmasını ləngidir. Bir çox iqtisadi sahələrdə və proseslərdə vahid fəzanın olmaması ciddi çətinliklər yaradır və idarəetməyə mənfi təsir göstərir.

Aparılan təhlil və müşahidələr göstərir ki, informasiyanın açıqlığının kifayət səviyyədə olmaması dünya iqtisadi informasiya məkanına bərabərhüquqlu inteqrasiyanı ləngitməklə iqtisadiyyatın rəqabətqabiliyyətli inkişafına əngəl törədir. Ona görə də formalaşmaqda olan informasiya cəmiyyətinin iqtisadiyyatının dayanıqlı inkişafı üçün iqtisadi informasiya məkanının olması vacib şərtlərdən biridir.

Bununla əlaqədar olaraq, müasir informasiya texnologiyaları bazasında milli biznes üçün vahid informasiya məkanı daxilində uyğun məsələlər qoyula bilər. Belə ki, proqram-texniki vasitələrin inteqrator şirkətlərindən fərqli olaraq, milli resursların formalaşması üçün metaverilənlərin sistem inteqratoru yaradıla bilər.

Beləliklə, ölkə iqtisadiyyatının davamlı inkişafı, onun dünyanın qabaqcıl ölkələrinə

inteqrasiyası üçün dövlət xidmətlərinin, o cümlədən təhsil, səhiyyə, vergi, kömrük, ticarət, statistika və s. dövlət idarələrinin verilənlərinin vahid informasiya fəzasının formalaşması, onun vətəndaşlar üçün əlçatan olması və təhlükəsizliyinin təmini üçün dövlət tərəfindən tənzimlənməsi zəruridir.

Innovativ informasiya iqtisadiyyatının inkişaf səviyyəsinin qiymətləndirilməsi üzrə indikatorlar sisteminin işlənməsi. Hazırkı dövrdə inkişafda olan innovasiya iqtisadiyyatının səviyyəsinin analitik təhlilinə və qiymətləndirilməsinə ciddi ehtiyac yaranmışdır. Yüksək texnologiyaların, o cümlədən İKT-nin müxtəlif sahələrdə tətbiq səviyyəsinin kəmiyyət və keyfiyyət cəhətdən qiymətləndirilməsini həyata keçirmək məqsədilə beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən müəyyən indikatorlar sistemi işlənilib hazırlansa da, onların bəzi metodoloji qüsurları mövcuddur. Ona görə də, ölkələrdə informasiya cəmiyyətinin və iqtisadiyyatının inkişaf səviyyəsinin obyektiv qiymətləndirilməsi üçün indikatorlar sisteminin işlənməsi, həmin indikatorların hesablama metodikasının yaradılması və həmin sahədə mövcud problemlərin aradan qaldırılması üzrə təklif və tövsiyələrin işlənilməsi vacib məsələlərdən hesab olunur.

İndikatorlar sisteminin yaradılması mərhələləri və onlara qoyulan tələblər. Cəmiyyətin və iqtisadiyyatın müasir inkişaf dövrünü qiymətləndirmək üçün bir sıra indikatorlar sistemi işlənilmiş və geniş yayılmışdır. Buna səbəb onların sosial-iqtisadi hadisələrin təhlili nəticəsində əldə olunmuş məlumatların asan şərhini verə bilməsidir. Eyni zamanda, ölçmə sisteminə *kompozit indikatorlardan (composite indicators)* da geniş istifadə olunur.

Kompozit indikatorlar cəmiyyətin, iqtisadiyyatın inkişaf səviyyəsinin qiymətləndirilməsi, təhlili və müqayisəsi üçün faydalı instrumentariyadır. İƏİT-in rəsmi izahatına uyğun olaraq, kompozit indikatorlar çoxölçülü kriteriya əsasında ölçülən ayrı-ayrı göstəricilərin vahid indeksdə birləşməsindən yaranır. Kompozit indikatorların və ya indekslərin qurulması asan deyildir və bir sıra mərhələləri birləşdirir ki, onların da diqqətlə tədqiq olunması tələb olunur. Onlara aşağıdakıları aid etmək olar:

- *Nəzəri əsas.* Kompozit indikatorlara daxil olan göstəricilərin seçilməsinin və birləşdirilməsinin əsasını təmin etmək üçün nəzəri baza işlənilib hazırlanmalıdır. Indikatorların cəmlənməsi və çəkisi nəzəri əsaslara uyğun olaraq həyata keçirilməlidir.
- *Verilənlərin seçilməsi.* Göstəricilər onların analitik sabitliyi, ölçüləbilənliyi, əhatəliliyi və bir-biri ilə əlaqəsinin olması əsasında seçilməlidir.
- *Çoxfaktorlu analiz.* Tədqiqat sistemi göstəricilərin ümumi strukturunu, verilənlər Bazasının yararlılığının dəyərləndirilməsi və metodologiyanın seçilməsini aydınlaşdırmalıdır.
- *Çatışmayan verilənlərin şərti hesablanması (impitasiya).* Çatışmayan verilənlərin şərti hesablanması üçün müxtəlif yanaşmalar nəzərdən keçirilməlidir.
- *Normalaşdırma.* Indikatorların müqayisə edilməsinin mümkünlüyü üçün onlar normalaşdırılmalıdır.
- *Çəki və cəmləmə.* Hər bir göstəricinin əhəmiyyətinə görə ona uyğun çəki hesablanmalı və işlənilmiş metodologiya əsasında yekun indeks almaq üçün cəmləmə aparılmalıdır.
- *Etibarlılıq və həssaslığın yoxlanılması.* Ayrı-ayrı göstəricilərin daxil edilməsi və ya çıxarılması mexanizmləri, normalaşdırma mexanizmləri, çatışmayan verilənlərin hesablanması və çəkilərinin seçilməsi nöqtəyi nəzərdən kompozit indikatorun etibarlılığının yoxlanılması üçün təhlillərin aparılması lazımdır.
- *Real verilənlərə qayıdış.* Kompozit indikatorlar şəffaf olmalıdır və onun tərkibinə daxil olan indikatorlara və kəmiyyətlərə bölünmə imkanına malik olmalıdır.
- *Digər dəyişənlərə istinadlar.* Kompozit indikatorların digər elan olunmuş göstəricilərlə münasibətlərinin, həmçinin reqressiya əsasında əlaqələrinin aydınlaşdırılması üçün təşəbbüs göstərilməlidir.

- *Əyani təsvir*. Kompozit indekslər müxtəlif üsullarla vizuallaşdırılmalı və ya təqdim olunmalıdır.
- Göstərilən mərhələlər şərtidir və real vəziyyətdən, tədqiqat predmetindən asılı olaraq müəyyən dəyişikliklərə məruz qala bilər.

Innovativ informasiya iqtisadiyyatının ölçülməsində istifadə olunan əsas indikatorlar sistemi. Ölkələrdə biliyə və informasiyaya əsaslanan iqtisadiyyatın rəqabətədavamlılıq səviyyəsini qiymətləndirmək üçün Birləşmiş Millətlər Təşkilatı (BMT), Dünya Bankı (DB), Dünya İqtisadi Forumu (DİF), Menecmentin İnkişafı İnstitutu (Mİİ), Beynəlxalq Telekommunikasiya İttifaqı (BTİ) və s. kimi nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən bir sıra indikatorlar işlənib hazırlanmışdır.

Kompozit indikatorların reytingində ilkin yerləri uyğun olaraq *Networked Readiness Index (NRI/WEF)*, *ICT Development Index (IDI/ITU)*, *E-Readiness Index (ERI/EIU)*, *Mobile/Internet Index (MII/ITU)*, *Knowledge Economy Index (KEI/WB)* tutmuşdur.

Şəbəkə hazırlığı indeksi (Networked Readiness Index, NRI). Bu DİF və Beynəlxalq Biznes Məktəbi (BBM) tərəfindən birgə hazırlanmışdır və ölkələrin öz iqtisadi rəqabətədavamlılığının yüksəldilməsində İKT-nin üstünlüklərindən istifadə qabiliyyətini ölçmək üçün əsas vasitə hesab olunur. Bu indeks 53 indikatoru və 10 indikator qrupunu özündə birləşdirən dörd əsas subindeksdən ibarətdir: “Mühit” (“*Environment*”), “Hazırlıq” (“*Readiness subindex*”), “İstifadə” (“*Usage subindex*”), “Təsir” (“*Impact subindex*”).

İKT-nin inkişafı indeksi (ICT Development Index, İDİ). Bu indeks BTİ tərəfindən yaradılmışdır. Onun əsasını ölkələrin informasiya cəmiyyətinə və biliklər iqtisadiyyatına keçidinin üç mərhələdən ibarət inkişaf prosesini əks etdirən model təşkil edir:

- 1) İKT-nin hazırlığı (*ICT readiness*) – mövcud İKT infrastrukturunun səviyyəsini və əlverişliliyini əks etdirir;
- 2) İKT-nin intensivliyi (*ICT intensity*) – cəmiyyətdə İKT-dən istifadə səviyyəsini əks etdirir;
- 3) İKT-nin təsiri (*ICT impact*) – İKT-nin effektiv istifadəsinin nəticələrini əks etdirir.

İKT-nin inkişafı indeksi 11 göstəricini özündə birləşdirən 3 subindeksdən ibarətdir: “İKT-yə giriş”, “İKT-nin istifadəsi” və “İKT sahəsində vərdişlər”.

Bilik iqtisadiyyatı indeksi (Knowledge Economy Index, KEI). Bu indeks müxtəlif ölkələrdə və regionlarda elmtutumlu iqtisadiyyatın inkişaf səviyyəsini xarakterizə edən indikator kompleksinin əsasında hesablanır. *KEI* Dünya Bankı tərəfindən “İnkişaf üçün bilik” (“*Knowledge for Development*”) proqramı çərçivəsində hazırlanmış biliyin qiymətləndirilməsi metodologiyasının bir hissəsidir.

Təklif olunmuş bu metodika ölkələrin biliklərə əsaslanan inkişaf modelinə keçidinin hazırlığını qiymətləndirir və 76 göstəricini özündə birləşdirən dörd tərkib hissəindən ibarətdir: “İnstitusional rejim”, “Təhsil və əhalinin ixtisaslaşması”, “Səmərəli innovasiya sistemi”, “Müasir İKT infrastrukturunu”.

Bu indeks 0-10 ballıq şkala üzrə ölkələrin reytingini müəyyən edir. 2012-ci ilin hesabatına əsasən, bu indeksə görə, dünya reytingində ilk yerləri uyğun olaraq İsveç (9.43 bal), Finlandiya (9.33 bal), Danimarka (9.16 bal), Niderland (9.11 bal), Norveç (9.11 bal) tutur. Azərbaycan bu indeksə görə 4.56 balla 79-cu yerdə qərarlaşmışdır.

Global innovasiya indeksi (Global Innovation Index, GII). Beynəlxalq biznes institutunun (*The Business school for the world, INSEAD*) və Hindistan sənaye konfederasiyasının (*Confederation of Indian industry, CII*) birgə əməkdaşlığı ilə işlənib hazırlanmış *GII* bir çox ümumiləşdirilmiş göstəricilər əsasında hesablanır. Bu indeks global rəqabətədavamlılıq üçün innovasiyanın zəruriliyini əks etdirir və ölkələrdə innovasiyanın inkişafının kompleks qiymətləndirməsi kimi özünü göstərir *GII*-nin göstəriciləri “Giriş innovasiyası” və “Çıxış innovasiyası” kimi iki subindeksdə birləşmişdir.

Innovasiyalar sahəsində fəaliyyəti təcəssüm etdirən "Giriş innovasiyası" subindeksi müəyyən göstəricilərdən ibarət beş indikator qrupunu özündə birləşdirir: "İnstitutlar", "İnsan kapitalı və tədqiqatlar", "İnfrastruktur", "Bazarın inkişafı", "Biznesin inkişafı".

Innovasiya sferasında fəaliyyətin nəticələrini əks etdirən "Çıxış innovasiyası" subindeksi aşağıdakı iki əsas qrupu özündə birləşdirir: 1) "Biliklər və texnologiyalar sahəsində nəticələr" və 2) "Yaradıcılıq sahəsində nəticələr".

Qlobal rəqabətqabiliyyətlilik indeksi (Global Competitiveness Index, GCI). Bu indeks DİF tərəfindən yaradılmışdır. Onun vasitəsilə 1979-cu ildən başlayaraq, 1-7 ballıq şkala üzrə ölkələrin rəqabətədavamlılıq səviyyəsinə görə reytingi aparılır. Qlobal rəqabətqabiliyyətlilik indeksi 2004-ci ildə təkmilləşdirilmişdir, həm kəmiyyət (dəyişənlərin 1/3 hissəsi), həm də keyfiyyət (dəyişənlərin 2/3 hissəsi) göstəricilərindən istifadə edir və onları institusional rejim, infrastruktur, makroiqtisadi sabillik, səhiyyə, təhsil və s. kimi 12 tərkib hissəsində birləşdirir.

Adları çəkilən kompozit indikatorların aparılan təhlili onları aşağıdakı iki istiqamətdə qruplaşdırmağa imkan verir: 1) İnformasiya infrastrukturunu, onun mövcudluğunu və istifadəsini təhlil edən kompozit indikatorlar (DAI/ITU, IDI/ITU, ISI/IDC, NRI/WEF, ERI/EIU); 2) İnformasiya/bilik cəmiyyəti və ya iqtisadiyyatı kimi daha geniş və daha ümumi məsələlərin qiymətləndirilməsi üçün istifadə olunan indikatorlar və instrumentariyalar (KEI/WB, GCI/WEF, WCY/IMD, GIİ/İNSEAD).

İndikatorlar sisteminin işlənməsi metodologiyası ilə bağlı problemlər. Ümumiyyətlə, kompozit indekslərin geniş yayılmasına baxmayaraq hələ də onlara aid olan verilənlərin mənbəyi, göstəricilər, metodologiyalar, həmçinin nəticələrin interpretasiyası ilə bağlı bir çox mübahisəli məsələlər qalmaqdadır.

Qeyri-müəyyən indikatorlar əsasında ölkələrin inkişaf səviyyəsinin qiymətləndirməsi zamanı müntəzəm olaraq müəyyən problemlər meydana çıxır. Belə ki, bu indikatorların qiymətləri ya aydın verilmir, ya da ümumiyyətlə, olmur. Verilənlər tez-tez ayrı-ayrı ölkələrin yığım proseduru nəzərə alınmaqla statistika idarələrinin məlumatları əsasında toplanır.

İC-nin və eləcə də, informasiya iqtisadiyyatının ümumi qəbul edilmiş təyinatının olmaması da onun inkişaf səviyyəsinin qiymətləndirilməsində problemlər yaradır. Təhlil olunan göstəricilər tədqiqatçının İC-yə və ya informasiya iqtisadiyyatına hansı prizmadan yanaşmasından asılıdır. Birqiymətli olaraq qiymətləndirmə meyarının işlənməsi və inkişaf etdirilməsi, demək olar ki, qeyri-mümkündür. Bundan başqa, kompozit indikatorların komponentlərinin kəmiyyətini, tipini və strukturunu qiymətləndirmək də çox çətindir. Belə ki, hər bir tədqiqatçının göstəricilər arasında fərdi seçim etmək, həmçinin onları subindekslərdə qruplaşdırmaq imkanı vardır.

Kompozit indekslərin yaradılması qəbul edilmiş nəzəriyyələrə, empirik təhlillərə və müəllif tədqiqatlarına əsaslanır. Onların quruluşu sadə olduqda nəticələrin başa düşülməsi və şərhə də asanlaşır. Kiçik sayda natamam göstəricilər İC-nin və informasiya iqtisadiyyatının mühüm aspektlərinin buraxılmasına səbəb ola bilər. Digər tərəfdən, kompozit indikatorun tərkibinin artması mürəkkəb statistik metodların istifadəsinə gətirib çıxara bilər. Ona görə də bəzən İC ilə sıx əlaqəsi olmayan elementlərin aradan qaldırılması lazım gəlir.

Ümumiyyətlə, bilik iqtisadiyyatının indeksinin göstəriciləri ilə bağlı, əsasən, üç çatışmazlıq daha çox diqqəti cəlb edir: göstəricilərin bir-biri ilə bağlılığı və qarşılıqlı əlaqəsi haqqında məlumatın azlığı; bilik iqtisadiyyatının rəqabətədavamlılığının qiymətləndirilməsinin tez-tez subyektiv göstəricilərə əsaslandığından, gözlənilən nəticənin kəmiyyət qiymətləndirilməsinin elə də asan olmaması; bəzi sosial-iqtisadi indikatorların yaranmasına yardım edən müəyyən informasiya mənbələrinin xüsusiyyətləri.

Bilik iqtisadiyyatının inkişaf səviyyəsinin qiymətləndirilməsində istifadə olunan subindekslərin müxtəlif mexanizmlərlə ölçülməsi, faktların şərhlərində qeyri-müəyyənliklərin olması, göstəricilər arasında aydın funksional asılılığın olmaması və s. kimi hallar statistik

metodların tətbiqini məhdudlaşdırır.

Kompozit indikatorlarla bağlı çatışmazlıqların aradan qaldırılması məsələləri. Kompozit indikatorların metodikası ilə bağlı problemlərin aradan qaldırılması üçün tədqiqatçılar tərəfindən müxtəlif təkliflər və yanaşmalar irəli sürülmüşdür. Bu yanaşmalarda ölkələrin inkişaf səviyyəsinin obyektiv qiymətləndirilməsi məqsədilə bir sıra üsullardan istifadə edilmiş və ilkin kompozit indikatorlar təkmilləşdirilmişdir.

Tədqiqatlar göstərir ki, kompozit indikatorların qurulması mərhələləri arasında “ölçmə və cəmləmə” ən əsaslarından olub, onların keyfiyyətinə və etibarlılığına təsir edir. Verilənlərin cəmlənməsi üsulu kimi məhsulun və ya nəticənin çəkisi (*weighted product, WP*) metodunun tətbiqinin böyük əhəmiyyəti vardır. *WP* metodunun əsas xüsusiyyətləri kompozit indikatorun qurulmasında istifadə olunan digər çoxmeyarlı həllərin təhlil üsulları ilə müqayisədə informasiya itkisinin azalması ilə bağlıdır. *WP* metodunun üstün cəhətlərinə baxmayaraq, kompozit indikatorların qurulmasında onun istifadəsi subindekslər üçün çəkinin müəyyən olunmasını tələb edir. Bir çox alternativ ölçü metodları vardır ki, onlardan uyğun olanını seçmək çətinlik törədir. Bundan əlavə, çəkinin müəyyən olunması, adətən, ekspertlərdən əlavə məlumat tələb edir ki, onun da alınması tez-tez çətinlik törədir. Bu çatışmazlığı aradan qaldırmaq üçün *WP* metodu genişləndirilmiş və kompozit indikatorların qurulması üçün *Verilənlərin əhatəli təhlili (data envelopment analysis, DEA)* kimi multiplikativ optimallaşdırma üsulu təklif olunmuşdur. Bu üsul xətti proqramlaşdırma məsələlərinin həllinə gətirilə bilər və subindekslərin çəkisi ilə bağlı qabaqcadan heç bir məlumat tələb etmir. Çəki bu məsələlərin həlli nəticəsində əldə edilir. Burada verilənlərin çəkisi və cəmlənməsi nəzərə alınmaqla, *WP* metodunun həndəsi cəmləmə xüsusiyyəti də qorunub saxlanır. Bu yanaşma çəkilərin subyektiv şəkildə müəyyənləşdirilməsinin zəruriliyini aradan qaldırır.

Bundan başqa, informasiyaya və biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatın inkişaf səviyyəsinin qiymətləndirilməsi üçün *KEI, IDI, GCI* və *WCY* kimi dörd əsas indeksdən və qeyri-səlis klasterləşmə üsulundan istifadə etməklə Bilik iqtisadiyyatının vahid rəqabətədavamlılıq və inkişaf indeksi (*Unified Knowledge Economy Competitiveness Index, UKPI*) də işlənilib hazırlanmışdır. Həmin indeksin hazırlanması aşağıda göstərilən dörd mərhələdən keçilmişdir:

1. korrelyasiya analizindən istifadə etməklə seçilmiş indekslərin arasındakı əlaqə və həmin əlaqələrin güclüliyünün yoxlanılması;
2. mövcud göstəricilərin oxşarlığının yoxlanılması və istənilən formada azaldıla bilməsi nöqtəyi-nəzərindən komponentlərin təhlili;
3. adaptiv qeyri-səlis neyron şəbəkələrdən istifadə etməklə yeni seçiləcək indekslərin səmərəliliyinin təmin edilməsi;
4. qeyri-səlis klasterləşmə üsulunun tətbiqi ilə dörd indeksin göstəricilərindən istifadə etməklə vahid rəqabətədavamlılıq indeksinin yaradılması.

Burada giriş-çıxış verilənləri kimi toplanmış verilənlərdən və qeyri-səlis sistemdən istifadə etməklə mənsubiyyət funksiyası qurulur ki, onun da parametrləri ayrı-ayrılıqda əksinə yayılma üsulu və ya ən kiçik kvadratlar üsulu vasitəsilə təyin olunur.

Müəyyən çatışmazlıqlarına baxmayaraq, qeyri-səlis klasterləşmə üsulu əsasında qurulmuş *UKPI* istənilən ölkənin, xüsusilə də, inkişaf etməkdə olan ölkələrin qeyd olunan göstəricilər əsasında, eləcə də bir və ya bir neçə göstərici haqqında məlumat olmadığı hallarda belə, inkişaf səviyyəsini qiymətləndirməyə imkan verir.

Aparılan araşdırma təhlillər onu qeyd etməyə əsas verir ki, baxılan indekslərin heç biri İC və eləcə də, iqtisadiyyatın hərtərəfli qiymətləndirməsini həyata keçirməyə qadir deyildir. Bununla yanaşı, qeyd etmək lazımdır ki, kompozit indekslər ölkələrin və onların iqtisadiyyatının kompleks xarakteristikasını təhlil və təqdim etməyə imkan verən ən inanılmış, tanınmış və qəbul edilmiş vasitədir. Ona görə də nüfuzlu təşkilatların kompozit indikatorların

qurulması qaydaları, metodologiyası və tələblərindən, praktikada özünü doğrultmuş müxtəlif metodoloji üsullardan istifadə etməklə informasiyaya və biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatın müxtəlif ölkələrdə inkişaf səviyyəsinin düzgün və dəqiq qiymətləndirilməsini həyata keçirən kompozit indekslərin işlənilməsi və daha da təkmilləşdirilməsi müasir dövrün tələbidir. Müəyyən göstəricilər üzrə verilənlərin çatışmazlığı ilə bağlı problemlərin aradan qaldırılması üçün global reytingi tərtib edən beynəlxalq təşkilatlar standartlara uyğun obyektiv verilənlərin təqdim edilməsində və statistikasının təhlilində ölkələrin yerli xüsusiyyətlərini nəzərə almağa çalışmalıdırlar.

İnformasiya iqtisadiyyatı şəraitində innovativ strukturların fəaliyyətinin idarə edilməsinin konseptual əsasları. Yüksək texnologiyaların inkişafı – ölkənin inkişafına yönəlmiş bir sıra kompleks məsələlərin həllinə kömək edən iqtisadiyyatın innovativ inkişaf yollarından biridir. Müasir dövrdə iqtisadiyyatın innovativ inkişafının təminində elm tutumlu istehsalın genişlənməsində, biliklərə əsaslanan yeni tipli iqtisadiyyatın bərqərar olmasında innovasiya infrastrukturları mühüm rolə malikdir.

İnkişaf etmiş ölkələrdə innovasiyanı bilik sahəsindən istehsalata ötürən təşkilatlardan ən əsası olan texnoparklar təhsilin, elmin və istehsalın xüsusi inteqrasiya olunmuş formasıdır. İnnovasiya strukturu kimi İKT-texnoparklar yaradıldığı məqsədlərə müvafiq olaraq müxtəlif istiqamətlərdə, o cümlədən sənaye, nəqliyyat və s. sahələrdə ixtisaslaşırırlar. Ölkə iqtisadiyyatında İKT sahəsinin innovasiya potensialı çox olduğuna görə ölkəmizdə İKT-texnoparkların yaradılmasına diqqət artırılmışdır. Texnoparklar məqsədlərinə və həll etdikləri məsələlərin müxtəlifliyinə görə fərqlənirlər.

Texnoparka daxil olan firmalar innovasiyaların inkişafının müxtəlif mərhələlərində ola bilərlər: tədqiqatlar apara, hazır məhsul buraxa, servis xidmətləri göstərə, vasitəçilik fəaliyyəti ilə və s. məşğul ola bilərlər. Texnoparklar həm yenicə işə başlayan şirkətləri, həm də öz istehsalını çoxdan qaydaya salmış firmaları özündə birləşdirə bilər. Onlar sahibkarlar üçün əlverişli iqtisadi mühiti formalaşdırmağa qadirdirlər. Texnoparklarda elmi-texnoloji və istehsal sahibkarlığının sabit inkişafını təmin etmək olar. Onların həm də yeni kiçik və orta müəssisələrin rəqabətqabiliyyətli, elm tutumlu məhsulun işlənilməsini, istehsalını, onun yerli və xarici bazarlara çatdırılmasını təmin etmək imkanları vardır.

Texnoparklar həm də inkubatorlar və texnopolislər kimi fəaliyyət göstərirlər. İKT-texnoparklar müxtəlif innovasiya mühitinin yaradılmasına geniş imkanlar yaradır və aşağıdakı xidmətləri göstərirlər: məlumat-informasiya xidməti, patent-lisenziya, hüquq xidməti, ekspertiza, biznes-planının və regional proqramların işlənilməsi, marketinq xidməti, istehsal və innovasiya layihəsi üçün investisiya axtarışı, İKT üzrə innovativ layihələrin işlənilməsi, İKT üzrə elmi-texniki araşdırmaların aparılması və elmi-texniki işləmələrin xarici ölkələrin bazarlarına çıxarılması, idarəetmə və maliyyə üzrə məsləhətlərin verilməsi və s.

İKT-texnoparkın əsas funksiyalarına isə aşağıdakıları aid etmək olar [5-7]: 1) elmi-tədqiqat və təcrübi-konstruktor işlərinin aparılması; 2) kiçik innovasiya şirkətlərinin formalaşdırılması; 3) yeni texnologiyaların mənimsənilməsi sahəsində müəssisələrə köməklik göstərilməsi; 4) yüksək texnologiya sahəsində kadrların hazırlanması; 5) yüksək ixtisaslı mütəxəssislər üçün yeni iş yerlərinin yaradılması; 6) ali məktəb müəssisələri (AMM), elmi tədqiqat institutları (ETİ) və sənaye arasında qarşılıqlı əlaqələrin formalaşdırılması; 7) AMM və ya ETİ üçün yeni gəlir mənbələrinin tapılması; 8) texnopark bazasında yeni yaradılmış elmtutumlu məhsulun istehsalı və onun yerli və xarici bazarlarda satışı və s.

İKT-texnoparkın idarə olunması sisteminin funksiyaları. İnnovativ strukturların, o cümlədən texnoparkların idarəçiliyi üçün müvafiq idarəetmə sistemi yaradılmalıdır. Bu sistem texnoparkların təşkilati-iqtisadi strukturuna, eləcə də, məqsəd və vəzifələrinə müvafiq olaraq formalaşdırılmalıdır.

İdarəetmə sisteminin funksiyaları məzmununa görə uçot, analiz, planlaşdırma, təşkilətmə, proqnozlaşdırma, əlaqələndirmə, nəzarət kimi əsas funksiyaları özündə birləşdirir.

İKT-texnoparkın fəaliyyətinin təşkili üzrə xarici təcrübənin öyrənilməsi və təhlili nəticəsində onun idarə edilməsi sisteminin aşağıdakı funksiyalarını göstərmək olar:

- rezident-şirkətlərin fəaliyyəti üçün əlverişli şərait yaratmaq məqsədilə texnoparkın mülkiyyət kompleksinin idarə edilməsi;

- zəruri kompleks xidmətlər göstərilməsi hesabına kiçik innovasiya müəssisələrinin dəstəklənməsi sisteminin formalaşdırılması;

- texnoparka daxil olan innovasiya müəssisələrinə güzəştli şərtlərlə elmi-tədqiqat və təcrübə-konstruktor işlərinin yerinə yetirilməsi üçün laboratoriya və eksperimental-istehsal sahələrinin təqdim olunması yolu ilə biznes şəraitinin yaradılmasının ilkin şərtlərinin yaxşılaşdırılması;

- kiçik innovasiya müəssisələrinin yaradılmasına bütün növ konsaltinq, mühəndis xidmətləri göstərməklə yardım, kiçik müəssisələrin qeydiyyatdan keçirilməsinə kömək və məhsulun sertifikatlaşdırılmasına hüquqi yardım;

- innovasiya müəssisələrinin idarəçiliyinin həyata keçirilməsi;

- texniki, texnoloji, informasiya və digər xidmətlərin təqdim edilməsi;

- texnopark rezidentlərinə güzəştli imtiyazlar üzrə innovasiya sifarişlərinin və investisiya layihələrinin hazırlanması üzrə yardım;

- texnoparkın fəaliyyət istiqamətləri üzrə bazarların tədqiqinin aparılması, əlaqədar müəssisələrə marketinq xidmətləri göstərilməsi;

- səmərəli innovasiyalı məhsulun üzə çıxarılması, seçimi və istehsalda tətbiqinə qədər onların müşayiət olunması; innovasiya biznesinin inkişafı və elmtutumlu istehsalın yaradılması üçün investisiyaların cəlb olunmasına yardım; innovasiya layihələri çərçivəsində müqavilə işlərinin yerinə yetirilməsi; texnopark rezidentlərinin milli və regional proqramlara cəlb edilməsi; müəssisə rezidentlərinin regional, ölkə və xarici bazarlarda kompleks dəstəklənməsi; texnoparkın sosial məqsədlərinin həyata keçirilməsi;

- elm-təhsil-istehsal əlaqələrinin səmərəli təşkilinə nail olmaq; müasir informasiya infrastrukturunu yaratmaq; qərar qəbuletməyə dəstək məqsədilə intellektual informasiya sistemi işləmək.

İdarəetmə funksiyalarının kompleks xarakter daşması bir daha təsdiq edir ki, onların yerinə yetirilməsi üçün müasir elmi-texniki nailiyyətlərə, metodlara əsaslanan idarəetmə sistemi və müvafiq reallaşma mexanizmləri yaradılmalıdır. Bu sistem aşağıdakılara imkan yaradır: 1) İKT-texnoparkın cari vəziyyətinin və onun fəaliyyətinin səmərəliliyinin müəyyən edilməsi; 2) tədqiq olunan dövr üçün İKT-texnoparkın əsas elementlərinin inkişafında tendensiyaların və qanunauyğunluqların müəyyənləşdirilməsi; 3) İKT-texnoparkın fəaliyyətinin səmərəliliyinə təsir edən faktorların seçilməsi; 4) İKT-texnoparkın səmərəliliyinin yüksəlməsinə kömək edən daxili potensialın və xarici mühit imkanlarının aşkarlanması; 5) İKT-texnoparkda balanslaşdırılmış göstəricilər konsepsiyasına əsaslanan səmərəlilik strategiyasının tətbiqi şərtlərinin müəyyənləşdirilməsi.

İKT-texnoparkın idarəetmə sisteminin strukturunu müəyyənləşdirərkən texnoparkın təşkilati quruluşuna, investorların tərkibinə, texnoparkın vəzifə və məqsədlərinin reallaşdırılması mexanizmlərinə diqqət yetirilməlidir. Bu prosesdə həmçinin texnoparkların yaradılmasıyla bağlı normativ sənədlər, vergi və gömrük güzəştləri, texnoparkların infrastruktur xüsusiyyətləri, texnoparkların elmi-innovativ və tədris fəaliyyəti göstəriciləri də nəzərə alınmalıdır.

İKT-texnoparkların idarə edilməsi modelinin formalaşdırılması. İKT-texnoparkların idarə olunmasını həyata keçirən struktur element - idarəedici şirkət (İŞ) texnoparkın cari və strateji idarəçiliyini yerinə yetirir, biznes rezidentlərinin inkişafına yardım edir, onlara biznes

xidməti göstərir.

İKT-texnoparkın fəaliyyətini idarə edərkən əvvəlcədən xüsusi konseptual modelin işlənilməsinə ehtiyac duyulur. Bunun üçün müasir elmi-texnoloji və innovativ yanaşma, həmçinin texnologiyalardan istifadə etmək vacibdir. Belə konseptual model rezidentlərin elmtutumlu biznesinin generasiyası hesabına innovasiya proseslərini aktivləşdirməyə imkan verir və iqtisadiyyatın bir subyekti kimi texnopark strukturunun fəaliyyətinin yüksək səmərəliliyinə nail olmağı təmin edir. Bu model, ümumi halda, texnoparkın sosial-iqtisadi məqsədlərinin, idarəetmə sisteminin, innovasiya-investisiya layihələrinin tələblərinin, elmi-tədqiqat işlərinin nəticələrinin kommersionlaşdırılması mexanizmlərinin, iştirakçı elementlərin və istehsalın təşkili prinsiplərinin harmonik birləşdirilməsidir.

İKT-texnoparkın idarəetmə missiyası bazarın tələbinə uyğun yüksək keyfiyyətli innovasiya məhsulunun və xidmətlərin istehsalında elmi-texniki və texnoloji nailiyyətlərin hazırlanmasını və tətbiqini sürətləndirmək məqsədilə "elm-təhsil-biznes" inteqrallaşdırılmış üçlüyünün formalaşması üçün şəraitin yaradılmasından ibarətdir. Bu missiyanın xarici mühit parametrlərinin qiymətləndirilməsini nəzərə almaq lazımdır: 1)regionun elmi və tədqiqat potensialı; 2)elmi-tədqiqat müəssisələrinin və ali məktəblərin innovasiya aktivliyi; 3)regional sosial-iqtisadi inkişafın prioritetləri; 4)regionda sərbəst investisiya resurslarının və potensial strateji investorların olması; 5)istehsal infrastrukturunun vəziyyəti və s.

Prinsipcə, İKT-texnoparkın formalaşmasında təsisçi qismində istənilən təşkilat və fiziki şəxslər çıxış edə bilər. Lakin real praktikada təsisçilərin aşağıdakı əsas qruplarını göstərmək olar:

- öz xüsusi tədqiqatlarının və işlərinin nəticələrinin kommersionlaşdırılması məqsədilə texnopark yaradan tədqiqat müəssisələri;
- elmtutumlu müəssisələrin dəstəklənməsi infrastrukturunun inkişafını təmin edən yerli və regional hakimiyyət orqanları;
- texnopark bazası əsasında biznesdə vencur strategiyasının inkişafı üçün zəmin yaradan xüsusi şirkətlər.

Qeyd edilən göstəricilər texnoparkların fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üzrə metodologiyanın praktiki əsaslarını təşkil edir.

İKT-texnoparkın idarə edilməsi problemləri. Aparılan təhlil və araşdırmalara əsasən, İKT-texnoparkın idarə edilməsi üzrə mövcud olan problemləri aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar.

Inkişafın planlaşdırılması üzrə problemlər: 1) texnoparkın idarə olunmasında vahid aparatın olmaması; 2) texnoparkın idarə olunmasının vəzifə və funksiyasının, məqsədlərinin, prioritetlərinin kifayət qədər əsaslandırılmamış seçimi; 3) texnoparkın idarəetmə fəaliyyətinin qeyri-səmərəli strateji planlaşdırılması; 4) texnoparkın idarə edilməsi işinin kifayət qədər qiymətləndirilməməsi; 5) investorlar üçün cəlbediciliyin olmaması və əlverişsiz şərait.

Fəaliyyətin təşkili üzrə problemlər: 1) texnoparkın formalaşmasının və inkişafının metodiki və normativ-hüquqi təminatının qeyri-mükəmməliyi; 2) mərkəzi və regional hakimiyyət orqanları arasında qarşılıqlı əlaqə sisteminin yaxşı olmaması; 3) texnoparkın infrastrukturunun kifayət qədər maliyyələşməməsi, yaranma mərhələsində layihənin yüksək xərci; 4) texnoparkın rezidentlərinin innovasiya məhsulunun praktikada tətbiqi və rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsi üçün təşkilati-iqtisadi şəraitin olmaması; 5) investorların yüksək risklərlə bağlı marağının olmaması; 6) texnoparkın normal strukturlaşdırılmış infrastrukturunun olmaması;

Fəaliyyətin motivasiyası üzrə problemlər: 1) texnopark brendi ilə əlaqədar təbliğat işinin zəifliyi; 2) müəllif hüquqlarının qorunması sisteminin mükəmməl olmaması; 3) elmi-tədqiqat

işçilərinin, mütəxəssislərin zəif statusu; 4) rezidentlərin texniki və texnoloji istehsal yeniliyi üçün stimula və şəraitin olmaması; 5) texnopark rezidentlərinin innovasiya layihələrinin fundamental və tətbiqi tədqiqatlarının maliyyələşməsinin qeyri-dəqiq sistemi; 6) informasiya-texnoloji resurslara girişin qeyri-mükəmməl sistemi.

Dövlət nəzarəti üzrə problemlər: 1) qoyulmuş məqsədlərə, məsələlərə uyğunluğu üzə çıxarmaq məqsədilə texnoparkda sistemli şəkildə monitorinqin həyata keçirilməməsi; 2) dövlət əhəmiyyətli texnoparklarda innovasiya resurslarından istifadə üzrə nəzarət sisteminin səmərəsizliyi; 3) texnoparkın fəaliyyətinin idarə olunmasının səmərəliliyinin qiymətləndirilməsinin metodiki bazasının qeyri-mükəmməlliyi; 4) büdcədən maliyyələşən texnopark rezidentlərinin innovasiya layihələrinin nəticələrinin qiymətləndirilməsi sisteminin olmaması və s.

İKT-texnoparklarda Milli İnnovasiya Sisteminin tərkib hissəsi olan, əsas parametrlərinə görə inkişaf etmiş ölkələrin innovasiya sistemində uyğun gələn elmi-tədqiqat sektoru fəaliyyət göstərir. Onlar həm sahibkarlıq sektoru ilə qarşılıqlı fəaliyyəti, həm də innovasiya sisteminin digər subyektləri ilə sırf üzvi əlaqəni təmin etməlidirlər. Bu istiqamətdə ölkədə vençur-innovasiya müəssisələrinin davamlı artımı təmin olunmalı, innovasiya-texnoloji mərkəzlər, texnologiyaları transfer mərkəzləri kimi innovasiya strukturunun baza elementlərinin yaradılmasına diqqət artırılmalıdır.

İKT-texnoparkın idarəetmə missiyası bazarın tələbinə uyğun yüksək keyfiyyətli innovasiya məhsulunun və xidmətlərin istehsalında elmi-texniki və texnoloji nailiyyətlərin hazırlanmasını və tətbiqini sürətləndirmək məqsədilə, "elm-təhsil-biznes" inteqrallaşdırılmış üçlüyünün formalaşması üçün şərait yaratmaqdır.

İKT-texnoparkın yaradılma məqsədinə, funksiya və fəaliyyət istiqamətlərinə müvafiq olaraq onun səmərəli idarəetmə sisteminin əsasları işlənilməlidir. Bu prosesdə vacib olan əsas əlamətlər və prinsiplər nəzərə alınmaqla idarəetmə modelinin qurulması ilk növbədə yuxarıda təklif olunmuş konseptual müddəlar nəzərə alınmaqla həyata keçirilə bilər.

İnnovativ informasiya iqtisadiyyatının inkişafı haqqında bəzi statistik məlumatların təhlili. İqtisadi və elmi-texniki ədəbiyyatlarda bir çox hallarda ümumiyyətcə İKT-yə, İnternetə əsaslanan istənilən iqtisadi fəaliyyətin və prosesin nəticəsini İnternet-iqtisadiyyata aid edirlər. Ona görə də yeni iqtisadiyyatın əhatə dairəsini, inkişaf səviyyəsini təhlil etmək və qiymətləndirmək çətinidir. Belə çətinliklərin səbəblərindən biri də yeni tipli İKT məhsullarının virtuallıq, sürətli daşınarlıq, dəfələrlə istifadəyə yararlılıq, çoxaldıla bilmək və s. kimi xassələrinin klassik əmtəələrdə olmaması ilə əlaqədardır.

Son illərdə qabaqcıl ölkələrdə İnternet-iqtisadiyyatın həcmi 3 trln. dollar intervalında, eləcə də G20-yə daxil olan dövlətlərin ÜDM (Ümumi Daxili Məhsulu)-nün 4%-i miqdarında qiymətləndirilmişdir. Ancaq bu cür qiymətləndirmələrdə İnternetin təsiri ilə formalaşan bütün iqtisadi nəticələr yox, ancaq bir başa İnternet vasitəsilə reallaşan nəticələr nəzərə alınmışdır.

Bəzi mülahizələrə görə qonşu Rusiyada 2013-cü ilin nəticələrinə görə İnternet-iqtisadiyyatın həcmi 26% artaraq 700 mlrd. rub. təşkil edəcəkdir. 2012-ci ildə İnternet-iqtisadiyyat Rusiyanın ÜDM-nin 1,3%-ni təşkil etmişdir. Bu sahədə kontent və servis bazarı əsas artım mənbəyi olmuşdur. Rusiya İnternet-sənayesində 5 milyondan çox əməkdaş çalışmışdır ki, onların da əmək məhsuldarlığı orta hesabla digər sahələrdən 3 dəfə çox olmuşdur.

Azərbaycanda son illərdə İKT sektorunda orta illik artım tempi 20%-25% təşkil etmişdir. Son 10 il ərzində sektor hər 3 ildə 2 dəfə genişlənmişdir. Sektorun həcmi təqribən 6 dəfədən çox artaraq 2,0 milyard dolları ötmüşdür. İnternetin və İKT-nin vasitəsilə formalaşan iqtisadiyyat haqqında onu qeyd etmək olar ki, bu sahələr üzrə məhsul buraxılışının həcmi 1420,2 milyon manata çatmışdır. Ümumi daxili məhsul istehsalında İKT-nin payı 869,4 mln. manat olmuşdur. Son illər üzrə bu sahələrin sosial-iqtisadi inkişaf statistikasını 1-ci və 2-ci

cədvəldə, 1,2 və 3-cü şəkillərdə əks olunmuşdur .

Cədvəl 1. Azərbaycanda İKT sektorunun ÜDM-də payı (mln.manat)

İllər	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Cəmi İKT	320,5	352,6	507,3	643,8	686,8	715,8	786,7	869,4
ÜDM	12522,5	18746,2	28360,5	40137,2	35601,5	42465,0	52082,0	53995,0
%	2,6	1,9	1,8	1,6	1,9	1,7	1,5	1,6

Fəaliyyət növləri üzrə məhsul buraxılışında kompyuter və digər elektron avadanlıqların istehsalı 77,2 milyon manat təşkil etmişdir. İKT sektorunda 2013-cü ildə təsərrüfat subyektlərinə və əhaliyə 1113,8 milyon manatlıq və ya əvvəlki ilə nisbətən müqayisəli qiymətlərlə 7,1 faiz çox xidmət göstərilmişdir. İKT sektorunda 2013-cü ildə müəssisə və təşkilatların sayı 1857 ədəd, bu sektorda yaranmış yeni müəssisə və təşkilatların sayı isə 176 ədəd təşkil etmişdir. Fərdi sahibkarların sayı İKT sektoru üzrə 4907, ümumi sayə görə isə 1,1% -dir.

Aparılan təhlil və araşdırmalar göstərir ki, İKT, informasiya və rabitə sektorunun 2012-ci ildə həcmi 17,3% artmışdır . Bu müddət ərzində sektora 410 mln. ABŞ dollarından artıq investisiya yatırılmışdır. 2012-ci ildə İKT sektorunun ölkə ÜDM-də payı 3,5%, qeyri-neft ÜDM-də isə 7,2% olmuşdur. Ölkənin İKT sektoru hər 3 ildə 2 dəfə inkişaf etmişdir. Son 10 ildə orta illik artım tempi 20-25% təşkil etmişdir. 2012-ci ildə sektorda əldə olunan gəlirlər 2 mlrd. ABŞ dollarına yaxın olmaqla 17%-dən çox artım tempinə nail olunmuşdur. Gəlirlərin artımı daha çox telekommunikasiya (17,4%) və informasiya sahəsində (50,1%) olmuşdur. Son 5 ildə ölkənin İKT sektorunun gəlirlərinin təhlili göstərir ki, İnternetin payı 2,9%-dən 6,6%-ə yüksəlmişdir.

Sektorda yerli və xarici investorların biznes fəaliyyəti üçün münbit şərait mövcuddur. İT (İnformasiya Texnologiyaları) sektorunun inkişafı üçün geniş imkanlar açılmışdır. Sektorun ixrac potensialı artmaqdadır, yerli şirkətlərin istehsal etdikləri məhsullar kiçik həcmdə də olsa, region bazarlarına ixrac edilir.

Cədvəl 2. Azərbaycanda İKT sektoru və İKT məhsullarının ticarəti üzrə əsas göstəricilər.

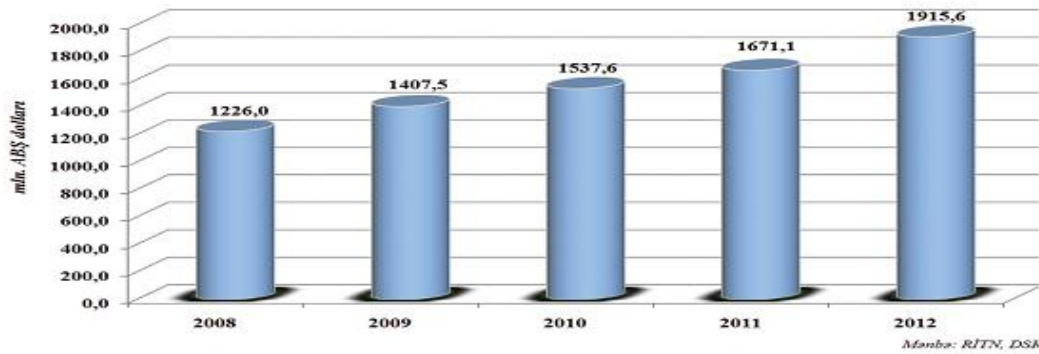
Göstəricilərin adı	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
İKT sektorunda məhsul (xidmətlər) buraxılışı, milyon manat	461,7	583,8	737,8	959,4	1033,1	1146,2	1236,4	1420,2
İKT müəssisələri tərəfindən əsas kapitəla yönəldilmiş investisiyalar, milyon manat	150,1	211,8	161,8	153,4	129,8	204	408,7	307,3
İdxal olunmuş İKT məhsullarının ölkəyə idxal olunmuş bütün növ məhsulların dəyərində xüsusi çəkisi, faizlə	3,2	3,6	3,8	3,6	5,5	3,5	2,7	3,3

Şəkil 1. Azərbaycanda İKT sektoruna qoyulan investisiyaların həcmi (mln. manat)

2012-ci ildə sektora 414,5 mln. ABŞ dolları investisiya qoyulmuşdur (ölkə üzrə məlum investisiyaların təqribən 2%-i) ki, bunun da 18%-i (140,2 mln ABŞ dolları) birbaşa dövlət büdcəsindən ayrılmışdır [15]. Son 10 il ərzində sektora 2,5 mlrd. ABŞ dolları investisiya yatırılmışdır (2,8% dövlət, 72% yerli və xarici investorlar).

Ölkədə İnternet-iqtisadiyatın inkişafı üçün əlverişli biznes mühitinin formalaşması prosesi uğurla davam etdirilir. İnternet sektorunda fəaliyyət göstərən 40 İnternet Proвайder (İnternet service provider ISP) 38-i özəl sferaya aiddir. İnternet xidmət göstərilməsi üçün lisenziya tələb olunmur. Həyata keçirilən liberallaşdırma tədbirləri nəticəsində sahəyə yeni operator və şirkətlər daxil olur. Özəl sektorun payı hazırda 80%-ə qədər yüksəlmişdir.

Şəkil 2. İKT, informasiya və poçt sektorunun gəlirləri (mln. ABŞ dol.)

İKT və İnternet-iqtisadiyyatının inkişafı üçün kadr hazırlığına diqqət yetirilir. Dünyanın 23 ölkəsinin aparıcı 200-dək İKT universitetlərində 853 tələbə təhsil almaqdadır. Sahə üzrə yaradılmış "İnsan resursları fondu" ixtisaslı mütəxəssislər hazırlığı məsələsini yeni texnologiya və xidmətlərdən istifadə bacarıqlarının axtarılması istiqamətində müntəzəm olaraq davam etdirir .

Şəbəkədə Next-generation network (NGN) texnologiyasının tutumu 40%-i ötmüşdür. Telekommunikasiya peyki orbitə çıxarıldıqdan sonra bir çox işlərin keyfiyyətlilik səviyyəsi və həcmi artmışdır. 3G abunəçilərin sayı 3 milyon ötmüşdür. Ölkədə 4G texnologiyasının tətbiqinə də start verilmişdir. Azərbaycan 4G-ni tətbiq edən Avropanın 9-cu, dünyanın isə 37-ci ölkəsi olmuşdur.

Ölkənin İKT sektorunda əldə olunan gəlirlərin 91%-i telekommunikasiyanın payına düşür. Bunun 7,2%-i isə bilavasitə İnternet bazarı hesabına formalaşır. Dünyadakı inkişaf tendensiyalarına müvafiq olaraq 2012-ci ildə artım tempi daha çox İnternetin hesabına olmuşdur. Belə ki, İnternet bazarında 32%, mobil sektorda isə 15% artım tempi olmuşdur.

Beynəlxalq İnternet kanallarının ümumi tutumu 200 Gb/saniyəyə çatmışdır. Bu sahədə ölkənin tranzit potensialı da güclənmişdir. Son illər Gürcüstan, İran, İraq, Orta Asiya ölkələrinə İnternet trafiki Azərbaycan üzərindən ötürülür.

Azərbaycanda İKT sənayesinin mövcud vəziyyəti haqqında. Ölkədə İKT istehsalına və tətbiqinə xüsusi diqqət yetirilir. Bu sahədə inkişaf üçün ölkədə əlverişli biznes və investisiya mühiti mövcuddur.

Azərbaycanın İKT sektorunda yalnız xidmət sektorunda deyil, kompüter və elektron avadanlıqlarının istehsalı üzrə də inkişaf vardır. Son 5 il ərzində ölkənin İT sektoru təqribən 2 dəfə genişlənmiş və orta illik artım tempi 17% təşkil etmişdir.

İKT sahəsində artım elektron və telekommunikasiya avadanlıqlarının və onların hissələrinin topdan satışında 54,8%, elektron və radioelementlərin istehsalında 14,2%, kompüterlərin, kompüter periferiya avadanlıqlarının və proqram təminatının topdan satışında 15,3% olmuşdur.

Hazırda ölkənin İT sektorunda istehsal sahəsinin xüsusi çəkisi 30,6%, xidmət-ticarət sahəsinin isə 69,4% təşkil edir. Ancaq bu sahənin ölkənin İKT sektorunda xüsusi çəkisi hələ də aşağıdır.

Bu gün Azərbaycanda İKT sənayesi inkişaf edir, yerli şirkətlərin peşəkarlıq səviyyəsi yüksəlir, ölkənin İKT şirkətləri yerli layihələrlə yanaşı, Cənubi Qafqazda və Mərkəzi Asiya ölkələrində layihələr icra edir. Azərbaycanda istehsal olunan kompüterlər və elektron avadanlıqlar region bazarlarına ixrac olunur.

Azərbaycanda İKT-nin iqtisadi sektor kimi inkişafında ixrac potensialının genişləndirilməsi və sektora yeni investisiyaların cəlb istiqamətində müəyyən layihələr həyata keçirilir. Bu istiqamətdə məqsəd ölkəni regionun əsas informasiya xidmətləri ixracatçısına çevirməkdir. Belə layihələrdən biri də İT üzrə yüksək texnologiyalar parkının yaradılmasıdır.

Parkın fəaliyyətinin əsasını resurs mərkəzlərinin yaradılması, kiçik və orta innovativ biznesin inkişafı, istehsal və ixrac imkanlarının artırılması, ölkəyə xarici şirkətlərin və investisiyaların cəlb edilməsi və İKT mütəxəssislərinin hazırlanması kimi vacib layihələrin həyata keçirilməsi təşkil edəcəkdir. “Yüksək Texnologiyalar Parkı” İT, telekommunikasiya və digər sahələrdə tədqiqatlar aparılması, yeni və yüksək texnologiyaların hazırlanması üzrə fəaliyyət göstərəcək və zəruri infrastruktura, maddi-texniki bazaya və idarəetmə qurumuna malik olacaqdır [16]. Ölkədə “Yüksək Texnologiyalar Parkı”-nın yaradılması İKT sahəsində ilk xüsusi rejimli zona olmaqla iqtisadiyyatın, xüsusilə İKT sektorunun rəqabətqabiliyyətinin yüksəldilməsinə öz töhfəsini verəcəkdir.

Innovativ informasiya iqtisadiyyatının kiçik biznesin inkişafına təsiri. Hazırkı bir çox böyük İnternet-kompaniyalar (Google, ebay, Amazon və s.) vaxtı ilə Startap firmalardan formalaşmışdır. İndi Startap firmalara yeni dəstək forması—kraudfandinq maliyyələşməsi mexanizmi yaranmaqdadır. Bu minlərlə yeni kompaniya və iş yerlərinin açılmasına gətirə

bilər. Buna baxmayaraq hələ də ilkin mərhələdə İnternet-layihələrin maliyyələşdirilməsi bir problem olaraq qalmaqdadır. Bu sahədə ölkədə beynəlxalq aləmdən fərqli olaraq normal biznes-angel sistemi hələ ki, formalaşmamışdır. Xatırladaq ki, ABŞ-da maliyyələşdirilən 70 min Startap-firmadan 69 mini biznes-angellərin payına düşür. Bundan başqa qeyd olunmalıdır ki, vençur və digər investisiya fondlarının da işlərində müəyyən problemlər vardır.

Ümumiyyətcə İnternet mühiti və infrastrukturunu innovasiya sahibkarlığının inkişafı üçün böyük perspektivə malikdir. Respublikada İKT sahəsi üzrə sahibkarlığın inkişaf etdirilməsi, innovativ biznesin stimullaşdırılması, həmçinin yeni yaranan “stap-up” şirkətlərə və kiçik sahibkarlıq subyektlərinə maliyyə dəstəyi həyata keçirilir.

Azərbaycanda İnnovativ informasiya iqtisadiyyatının inkişaf perspektivləri. Əhalinin və biznes-sektorun informasiyaya olan tələbini daha operativ və dolğun ödəməklə iqtisadi inkişafa müsbət təsir göstərən E-hökumət texnologiyaları infrastrukturunu və xidmətlər şəbəkəsini genişləndirilir. İqtisadi proseslərdə və orqanlarda e-imza texnologiyasının tətbiqi sürətlənir və e-imza sahiblərinin sayı artmaqdadır. “Bir pəncərə” prinsipi ilə işləyən “elektron hökumət” portalı yaradılmış, 40 dövlət qurumu portala qoşularaq əhaliyə 400-dən çox elektron xidmət göstərir. Elektron imzanın kompüter və mobil telefon versiyası işə salınmış və 2012-ci ildə təxminən 5500 dövlət məmuru və vətəndaş elektron imza sertifikatı almışdır.

Xatırladaq ki, dövlət tərəfindən İKT-in və İnternetin inkişafına ciddi qayğının nəticəsidir ki, Davos Dünya İqtisadi Forumunun 2012-ci il hesabatında Azərbaycan 142 ölkə arasında “İKT-in dövlət prioritetliyi” göstəricisi üzrə 30-cu yerlə qiymətləndirilmişdir.

“Azərbaycan 2020: Gələcəyə baxış” İnkişaf konsepsiyasında ayrıca bölmədə innovativ informasiya iqtisadiyyatının əsası olan İKT sferası üzrə gələcək hədəflər müəyyənləşdirilmişdir. Konsepsiyada sahə gəlirlərinin 2020-ci ildə 8-9 mlrd. dollara çatdırılması nəzərdə tutulmuşdur. Konsepsiyanın əsas hədəfi kimi 2020-ci ildə ÜDM-in 2 dəfə artırılması əsasən qeyri-neft sektorunun, o cümlədən yeni iqtisadiyyatın hesabına təmin edilməsi qarşıya qoyulmuşdur.

İKT infrastrukturunun inkişafı və qiymətlərin aşağı salınma tendensiyası bu sahədəki iqtisadi göstəricilərin yaxşılaşmasına səbəb olmuşdur. İKT sektorunda İnnovativ iqtisadiyyatın inkişafını dəstəkləyən yeni texnologiyaların tətbiqi müntəzəm olaraq intensivləşdirilmişdir. Yeni iqtisadiyyatın gələcək inkişafını stimullaşdıran bir sıra qərarlar qəbul edilmişdir. Bu işə həmin sahənin ölkənin inkişafında tutduğu mövqeni daha da möhkəmlətməkdir.

Gələcəkdə yeni iqtisadiyyatın inkişaf etdirilməsinə elmi dəstək də göstərməlidir. Aşağıdakı məsələlərin xüsusi olaraq araşdırılmasına ehtiyac vardır:

- Yeni iqtisadiyyatın mahiyyəti, strukturu, özəllikləri, əlamət və göstəriciləri;
- İKT-in iqtisadi obyekt kimi fəaliyyət xüsusiyyətləri, kateqoriya və prinsipləri;
- İKT iqtisadiyyatının inkişafını stimullaşdıran yeni texnologiyalar;
- Yeni iqtisadiyyatın tənzimlənməsi və ölçülməsi məsələləri;
- Yeni iqtisadiyyatda “kreativ insan” modeli;
- Yeni iqtisadiyyatda informasiya təhlükəsizliyi;
- İİKT iqtisadiyyatın sahə iqtisadiyatı kimi təhlili;
- Makro-iqtisadiyyatın İKT vasitəsilə formalaşması xarakteristikası və təhlili;
- Yeni iqtisadiyyatın inkişafının elmi, texnoloji, sosial, hüquqi problemləri və onların həlli yolları.

İnnovativ informasiya iqtisadiyyatının inkişaf etdirilməsi ilə bağlı dövlət siyasətinin əsasında informasiya cəmiyyətinə keçid, informasiya və biliyə əsaslanan modernləşdirilmiş çoxşaxəli iqtisadiyyatın qurulması; idarəetmədə vətəndaşların iştirakı kimi daha çox ciddi

	<p>fundamental məqsədlər durur. Buna nail olmaq üçün müəyyən olunmuş əsas strateji inkişaf xətti üzrə uğurlu işlər həyata keçirilməkdədir. Belə ki, yeni yüksək texnologiyalarının geniş tətbiqi və inkişafı vasitəsilə elmtutumlu və innovativ məhsul istehsalının genişləndirilməsi; e-hökumət, e-xidmətlər və e-idarəetmə proseslərinin kütləviləşdirilməsi; insan resurslarının intellektual inkişafına nail olunması, “kreativ” insanın formalaşdırılması; İKT və İnternet infrastrukturunun yeni komplekslər və texnologiyalar əsasında modernizasiyası və tətbiq dairəsinin daha da genişləndirilməsi və s. kimi sahələrdə bir çox layihələr həyata keçirilmiş və bu kimi işlər müntəzəm olaraq davam etdirilir. Qarşıdakı illərdə İKT sferasından, eyni zamanda İnnovativ informasiya iqtisadiyyatından daha böyük nəticələr gözlənilməkdədir.</p>
2	<p>Layihənin həyata keçirilməsi üzrə planda nəzərdə tutulmuş işlərin yerinə yetirilmə dərəcəsi (faizlə qiymətləndirməli)</p> <p><i>(burada doldurmalı)</i></p> <p>Layihənin həyata keçirilməsi üzrə planda nəzərdə tutulmuş işlər 100% yerinə yetirilmişdir.</p>
3	<p>Hesabat dövründə alınmış elmi nəticələr (onların yenilik dərəcəsi, elmi və təcrübi əhəmiyyəti, nəticələrin istifadəsi və tətbiqi mümkün olan sahələr aydın şəkildə göstərilməlidir)</p> <p><i>(burada doldurmalı)</i></p> <p>Hesabat dövründə müəyyən elmi-təcrübi əhəmiyyətə və yenilik dərəcəsinə malik, istifadəsi və tətbiqi mümkün olan aşağıdakı elmi nəticələr alınmışdır:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Azərbaycanda İnformasiya Cəmiyyətinə keçid məsələləri kompleks şəkildə təhlil olunmuşdur. Keçidlə bağlı yaranan iqtisadi problemlər müəyyənləşdirilmişdir. Ölkədə informasiya iqtisadiyyatının formalaşması məsələləri müəyyənləşdirilmişdir. Yeni iqtisadiyyatın spesifik əlamətləri və kriteriyaları işlənilmişdir. 2. Ölkənin yeni iqtisadi strategiyasının məzmunu və mahiyyəti, onun elmə, texnologiyaya, İKT-yə, informasiya və innovasiyaya əsaslanaraq inkişaf etdirilməsi zərurəti şərh olunmuşdur. Ölkə iqtisadiyyatı İKT-in inkişafı aspektində təhlil olunmuş və onun müasir vəziyyəti qiymətləndirilmişdir. 3. İKT və innovasiyaların tətbiqi aspektində iqtisadi siyasət sahəsində beynəlxalq təcrübə araşdırılmış və tendensiyalar müəyyənləşdirilmişdir. 4. Azərbaycan iqtisadiyyatında innovativ fəaliyyət və innovasiyaların vəziyyəti ilə bağlı xüsusiyyətlər təhlil edilmişdir. Ölkədə innovativ informasiya iqtisadiyyatının formalaşması mərhələləri müəyyənləşdirilmişdir. Hər mərhələyə aid olan xüsusiyyətlər və əlamətlər müəyyən edilmişdir. 5. Ölkənin Milli İnnovasiya Sisteminin formalaşması prosesləri tədqiq olunmuş və mövcud problemlər aşkarlanmışdır. Milli İnnovasiya Sisteminin İKT yönümlü olmasının, onun İKT-yə əsaslanaraq inkişaf etdirilməsi zərurəti əsaslandırılmışdır. 6. Ölkədə İnnovasiya iqtisadiyyatının formalaşması xüsusiyyətlərinin araşdırılması həyata keçirilmiş və iqtisadiyyatın İKT-in inkişafı aspektində vəziyyəti təhlil olunmuş və onun müasir vəziyyəti qiymətləndirilmişdir. 7. Ölkədə innovativ informasiya iqtisadiyyatının formalaşması üçün zəruri olan İnnovasiya və informasiya infrastrukturunun mahiyyəti, onun tərkib elementləri müəyyənləşdirilmiş və elementlərarası informasiya əlaqələri aydınlaşdırılmışdır. 8. İKT-nin iqtisadi inkişafa təsiri məsələləri üzrə həm ilkin(giriş) göstərici və əlamətlər, həm də nəticə(çixış) göstərici və əlamətlərləri işlənilmiş və İKT-in təsirinin öyrənilməsi üzrə metodiki təkliflər hazırlanmışdır. 9. İKT-nin iqtisadiyyatın real sahəsi kimi öyrənilməsi üçün zəruri göstəricilər və əlamətlərlər sistemi işlənilmiş və müvafiq kateqoriya və anlayışlar daxil edilmişdir. İKT sferasını xarakterizə edən alt sahələrin təsnifatı təklif olunmuşdur. 10.İnnovativ informasiya iqtisadiyyatının formalaşması mərhələləri kimi innovasiya,

	<p>informasiya və biliklər iqtisadiyyatı mərhələlərinin ayrı-ayrılıqda xüsusiyyətləri araşdırılmış və onlara keçid prinsipləri təhlil edilmişdir.</p> <p>11. Azərbaycanda iqtisadiyyatın innovasiya və İKT yönümlü inkişaf istiqamətləri işlənmişdir. Mövcud iqtisadi vəziyyətin təhlili və qiymətləndirilməsi metodikası işlənmişdir. İqtisadi inkişafıla bağlı mövcud problemlər araşdırılmış və Azərbaycanda innovasiya iqtisadiyyatının inkişaf istiqamətləri müəyyənləşdirilmiş və bu sahədə müvafiq tövsiyələr verilmişdir.</p>
4	<p>Layihə üzrə elmi nəşrlər (elmi jurnallarda məqalələr, monoqrafiyalar, icmalar, konfrans materiallarında məqalələr, tezislər) (dərc olunmuş, çapa qəbul olunmuş və çapa göndərilmişləri ayrılıqda qeyd etməklə, uyğun məlumat - jurnalın adı, nömrəsi, cildi, səhifələri, nəşriyyat, indeksi, İmpact Factor, həmmüəlliflər və s. bunun kimi məlumatlar - ciddi şəkildə dəqiq olaraq göstərməlidir) <i>(surətlərini kağız üzərində və CD şəklinə əlavə etməli!)</i></p>
	<p><i>(burada doldurmalı)</i></p> <p>Layihə üzrə aşağıdakı elmi əsərlər nəşr olunmuşdur:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. R.M. Alguliyev, A.G.Aliyev, R.O.Shahverdiyeva. The content of innovations and structural analysis of their features in the formation of information economy. Life Science Journal 2014;11(12):119-125. Life Science Journal; Introduction; ISSN: 1097-8135 (Print) / ISSN: 2372-613X (Online); Impact Factor 2012: 0.165 2. R.O.Şahverdiyeva, E.H. Musayeva. Regionların innovasiyalı inkişafında informasiya texnologiyaları parklarının yaradılması məsələləri. Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi. Gəncə Dövlət Universiteti. Riyaziyyat və İKT-in tətbiq sahələri. Yeni tədris texnologiyaları. Beynəlxalq konfrans. 05-06 iyun 2014-cü il. s. 70-73. 3. A.C.Алиева. Основные направления взаимодействия инфраструктурных элементов формирования информационной экономики Азербайджана. Материалы XXV Международной конференции. Применение новых технологий в образовании. - Москва 25 – 26 июня 2014 г. с. 91-93. 4. Ə.Q.Əliyev, A.S.Əliyeva. İnformasiya iqtisadiyyatının inkişaf səviyyəsinin qiymətləndirilməsi üzrə indikatorlar sisteminin işlənməsi məsələləri. AMEA İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu. "İnformasiya cəmiyyəti problemləri" jurnalı. ISSN: 2077-964 (Print) / ISSN: 2309-7566(Online); 2014, №1, səh. 65-74. 5. Ə.Q. Əliyev, R.O.Şahverdiyeva. İnnovativ strukturların fəaliyyətinin idarə edilməsinin konseptual əsasları. AMEA İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu. "İnformasiya cəmiyyəti problemləri" jurnalı. ISSN: 2077-964 (Print) / ISSN: 2309-7566(Online); 2014, №1, səh. 33-42. 6. Ə.Q.Əliyev, A.S.Əliyeva. İnformasiya iqtisadiyyatının infrastruktur elementləri. Az. Tex. Un-ti. "İKT-in müasir vəziyyəti və inkişafı perspektivlər" mövzusunda beynəlxalq elmi-texniki konfrans. 27 - 28oktyabr 2014-cü il. s. 459-464 7. Ə.Q.Əliyev, R.O.Şahverdiyeva. İnformasiya iqtisadiyyatı şəraitində innovasiya prosesləri və innovativ fəaliyyət üzrə monitoring sisteminin göstəricilər bazasının işlənməsi. Az. Tex. Un-ti. "İKT-in müasir vəziyyəti və inkişafı perspektivlər" mövzusunda beynəlxalq elmi-texniki konfrans. 27-28oktyabr 2014-cü il. s. 469-474. 8. Ə.Q.Əliyev. Elektron dövlət quruculuğu və informasiya iqtisadiyyatının "yaşıllaşdırılması" proseslərinin qarşılıqlı təsir və inkişaf problemləri. "Elektron dövlət quruculuğu problemləri" I Respublika elmi-praktiki konfransı, Bakı, 4 dekabr, 2014. Səh.8-11 9. Ə.Q.Əliyev, A.S.Əliyeva. Elektron dövlət quruculuğu şəraitində vahid iqtisadi informasiya fəzasının formalaşdırılması. "Elektron dövlət quruculuğu problemləri" I Respublika elmi-praktiki konfransı, Bakı, 4 dekabr, 2014. Səh.225-227.

10. R.O.Şahverdiyeva, V.Ə.Abbasova, L.Ə.Əkbərova. İnnovasiya texnoparklarının idarəetmə sisteminin elektron dövlət texnologiyaları əsasında inkişaf etdirilməsi istiqamətləri.“Elektron dövlət quruculuğu problemləri” I Respublika elmi-praktiki konfransı, Bakı, 4 dekabr, 2014. Səh.170-172.
11. S.T.Aliyev. Importance of special economic zones in innovation of national economics. Pensee Multidisciplinary Journal, Paris, Franse Vol 76, No. 11; Nov 2014. P.12-20. ISSN 0031-4773, Impact Factor 2012: 0.063.
12. R.O.Şahverdiyeva, C.Ə.Bədəlov. Texnoparkların xüsusiyyətləri və formalaşması problemləri. “Elektron dövlət quruculuğu problemləri” I Respublika elmi-praktiki konfransı, Bakı, 4 dekabr, 2014. Səh.253-256.
13. A.S.Əliyeva. İnformasiya iqtisadiyyatının formalaşması xüsusiyyətləri və inkişaf tendensiyaları.“Elektron dövlət quruculuğu problemləri” I Respublika elmi-praktiki konfransı, Bakı, 4 dekabr, 2014. Səh.257-261.
14. A.Г.Алиев, Р.О.Шахвердиева, Ш.Т.Алиев. Важные особенности инновационной экономики в современных условиях. V Международная научно-практическая конференция «Современные концепции научных исследований» (Россия, Москва, 29-30.08.2014). стр.9-12
15. A.Г.Алиев, Р.О.Шахвердиева. Экономико-математическое моделирование принятия управленческих решений по повышению эффективности инновационной деятельности организации. 2nd International Conference on Energy, Regional Integration and Socio-Economic Development. Baku, Azerbaijan. October 1-3, 2014. <http://ecomod.net/node/6666?tab=downloads&cookies=1> (online nəşr)
16. A.Г.Алиев, А.С. Алиева. Разработка систем мониторинга по анализу и оценки уровень развития информационной экономики. 2nd International Conference on Energy, Regional Integration and Socio-Economic Development. Baku, Azerbaijan. October 1-3, 2014. <http://ecomod.net/node/6666?tab=downloads&cookies=1> (online nəşr)
17. А.Г. Алиев, Р.О.Шахвердиева, Ш.Т.Алиев. Важные особенности инновационной экономики в современных условиях. Innovative economy Scientific and Production journal. №1, 2015(56). ISSN (Print): 2309-1533, ISSN (Online): 2310-4864. Стр.24-27
18. R.M.Alguliyev, A.G.Aliyev. Elaboration Development Strategy and the Analysis of Trends Shaping the Information Economy in Azerbaijan on the Basis of the Experience of Foreign Countries. World Academy of Science, Engineering and Technology International Journal of Social, Education, Economics and Management Engineering Vol:9, No:3, 2015. International Science Index. International Scholarly and Scientific Research & Innovation 9(3) 2015

5	İxtira və patentlər, səmərələşdirici təkliflər
	<p>(burada doldurmalı)</p> <p>Layihə üzrə ixtira, patent və səmərələşdirici təkliflər olmamışdır.</p>
6	<p>Layihə üzrə ezamiyyətlər (ezamiyyə baş tutmuş təşkilatın adı, şəhər və ölkə, ezamiyyə tarixləri, həmçinin ezamiyyə vaxtı baş tutmuş müzakirələr, görüşlər, seminarlarda çıxışlar və s. dəqiq göstərməlidir)</p>
	<p>(burada doldurmalı)</p> <p>Layihənin rəhbəri Ələvsət Q. Əliyevin 27 iyul 2014-cü ildə Türkiyənin İstanbul Texniki Universitetinə (İTU) 1 həftəlik elmi ezamiyyəti olmuşdur. Ezamiyyət çərçivəsində İTU, eləcə də İstanbul Yıldız Texniki Universiteti (YTU) Texnoparkı, onun kompüter və informatika</p>

infrastrukturuyula, həmçinin iqtisadiyyat və innovasiya sahəsində elmi-texniki və praktiki işləriylə, YTU Texnoparkın struktur firmalarıyla tanışlıq həyata keçirilmiş, təcrübə mübadiləsi edilmişdir.

Səfər çərçivəsində Yıldız Texniki Universitetin texnoparkının baş direktoru Dr. prof. Mahmut Karamanla birgə Universitet texnoparkının fəaliyyəti ilə, o cümlədən Yıldız Texnoparkının inzibati işlər direktoru Erdem Yurtsevenin müşayiəti ilə texnoparkda olan 200-dək müxtəlif profilli firmalarla tanışlıq həyata keçirilmişdir. Səfər zamanı texnoparklarda formalaşmış inkişaf edən, eləcə də texnoparklarda mövcud olan sistemin imkanlarından faydalanaraq onların böyüməsini təmin edən müxtəlif şirkətlər əlaqə yaradılmışdır. Ezamiyyət zamanı Yıldız Texniki Universitetinin, eləcə də Universitetin digər qurumlarının strukturu, maliyələşmə mənbələri, elmi-tədqiqatların kommersiyalaşdırılması problemləri, yeni innovasiya texnologiyaları, İKT infrastrukturu, e-hökumət layihələri, startap firmalar, elmi inkubatorlar haqqında ətraflı məlumatlar və bilgiler əldə edilmişdir. Gələcəkdə əməkdaşlıq əlaqələrinin davam etdirilməsi üçün birgə layihələrdə, konfrans və seminarlarda iştirak etmək qərara alınmışdır.

Layihənin rəhbəri Əlövsət Q. Əliyevin və layihə icraçısı Roza O. Şahverdiyevanın 26 oktyabr 2014-cü ildə Minsk şəhərinə 1 həftəlik elmi ezamiyyəti olmuşdur. Ezamiyyətdən əsas məqsəd innovativ iqtisadiyyatın formalaşmasında Belarusiya təcrübəsini öyrənmək, xüsusən yeni iqtisadi mühitdə formalaşan elmi-texnoloji texnoparkların fəaliyyətləri və milli innovasiya sistemi ilə yaxından tanış olmaq idi. Həmçinin formalaşmaqda olan yeni iqtisadiyyatın spesifik xüsusiyyətlərini Belarusiya iqtisadiyyatı nümunəsində araşdırmaq, oxşar problemlərin həlli yollarını tapmaqda xarici ölkə təcrübəsindən yararlanmaq idi.

Ezamiyyət çərçivəsində Belarusiya MEA Birləşmiş İnformatika Problemləri İnstitutu (BİPİ), İqtisadiyyat İnstitutu, və YT Parkın fəaliyyətləri ilə tanışlıq olmuşdur. Hər 3 qurumun kompüter və informasiya infrastrukturuyla, həmçinin iqtisadiyyat və innovasiya sahəsində elmi-texniki və praktiki işləriylə, YT texnoparkın struktur firmalarıyla, respublikadakı innovativ mühitlə tanışlıq həyata keçirilmiş, təcrübə mübadiləsi edilmişdir.

Hər iki ezamiyyət zamanı əldə olunan bilgiler və təcrübələr layihənin yerinə yetirilməsi prosesində istifadə olunmuşdur.

7 Layihə üzrə elmi ekspedisiyalarda iştirak (əgər varsa)

(burada doldurmalı)

Layihə üzrə elmi ekspedisiya olmamışdır.

8 Layihə üzrə digər tədbirlərdə iştirak

(burada doldurmalı)

- EİF-in seminar və toplantılarında iştirak edilmişdir.
- Layihənin AMEA İTİ-də ilkin təqdimatı olmuşdur.
- Layihə ilə bağlı RYTN-in tədbirlərində iştirak edilmişdir
- Layihənin icrası ilə bağlı AMEA İTİ-də müntəzəm təqdimatlar olmuşdur.
- Layihənin təqdimatı və aprobeşiyası ilə bağlı müvafiq konfranslarda iştirak edilmişdir.

9 Layihə mövzusu üzrə elmi məruzələr (seminar, dəyirmi masa, konfrans, qurultay, simpozium və s. çıxışlar) (məlumat tam şəkildə göstərməlidir: a) məruzənin növü: plenar, dəvətli, şifahi və ya divar məruzəsi; b) tədbirin kateqoriyası: ölkədaxili, regional, beynəlxalq)

(burada doldurmalı)

1. AMEA İTİ-də Layihə üzrə (may, iyul, oktyabr, dekabr -2014, fevral, aprel - 2015) elmi seminarlarda məruzələr edilmişdir.

	<ol style="list-style-type: none"> 2. Gəncə Texnologiya Universitetində 2 məruzə edilmişdir (may-2014). 3. Gəncə Dövlət Universitetində 1 məruzə və 1 təqdimat edilmişdir (iyun-2014). 4. AMEA Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunda 2 məruzə edilmişdir (iyun-2014). 5. Azərbaycan Texniki Universitetində “İnformasiya və kommunikasiya texnologiyalarının müasir vəziyyəti və inkişafı perspektivlər” mövzusunda beynəlxalq elmi-texniki konfransında (27-28oktyabr 2014-cü il) 2 məruzə edilmişdir 6. “Elektron dövlət quruculuğu problemləri” I Respublika elmi-praktiki konfransında 4 məruzə edilmişdir (Bakı şəhəri, 4 dekabr 2014-cü il). 7. İqtisadi əməkdaşlıq təşkilatına üzv ölkələrin iqtisadi beyin mərkəzlərinin II Bakı Forumu – 2014. “Enerji, regional inteqrasiya və sosial-iqtisadi inkişaf” II beynəlxalq konfransında 3 məruzə edilmişdir (Bakı şəhəri, 1-3 oktyabr 2014-cü il). Həmin məruzələrin annotasiyası çap olunmuşdur. (1 - A.Г.Алиев, Р.О.Шахвердиева. Экономико-математическое моделирование принятия управленческих решений по повышению эффективности инновационной деятельности организации. 2- Ə.Q.Əliyev, Ş.V.Bağirova. İKT sferasında mövcud vəziyyətin çoxamilli reqressiya modeli vasitəsi ilə statistik təhlili. 3 - A.Г.Алиев, А.С. Алиева. Разработка систем мониторинга по анализу и оценки уровень развития информационной экономики.) 8. XXV Международной конференции. Применение новых технологий в образовании. - Москва 25 – 26 июня 2014 г. - 1 məruzə edilmişdir 9. V Международная научно-практическая конференция «Современные концепции научных исследований» (Россия, Москва, 29-30.08.2014). - 1 məruzə edilmişdir
10	<p>Layihə üzrə əldə olunmuş cihaz, avadanlıq və qurğular, mal və materiallar, komplektləşdirmə məmullatları</p> <p><i>(burada doldurmalı)</i></p> <p>Layihə üzrə EIF-dən 05 sentyabr 2014-cü il tarixli aktla 2 noutbuk kompüter, 1 printer, 1 katric, 2 lisenziyalı PT, 2 antivirus PT (cəmi dəyəri 3144 manat 98 qəpik) alınmışdır.</p>
11	<p>Yerli həmkarlarla əlaqələr</p> <p><i>(burada doldurmalı)</i></p> <p>AMEA-nın İqtisadiyyat, İdarəetmə sistemləri İnstitutlarının, Elmi-innovasiya mərkəzinin, İqtisadi İslahatlar mərkəzinin, ADİU-nin , AzTU-nun, SDU-nun, GDU-nun, LDU-nun, GTU-nun alim və mütəxəssisləri ilə elmi əməkdaşlıq əlaqələri qurulmuşdur</p>
12	<p>Xarici həmkarlarla əlaqələr</p> <p><i>(burada doldurmalı)</i></p> <p>Rusiya EA İqtisadiyyat İnstitutu, MİRİ-nin, Sistemli Analiz İnstitutunun, İdarəetmə İnstitutunun, İnformatika Problemləri İnstitutunun, Beynəlxalq İnnovasiya Təşkilatının, Türkiyə Universitetlərinin texnoparklarının, Belarusiya İnformatika Problemləri İnstitutunun, Belarusiya MEA İqtisadiyyat İnstitutu, Daşkənt İnformasiya Texnologiyaları Univeristetinin, bir çox Koreya, Çin, Çexiya, Yaponiya alim və mütəxəssisləri ilə əlaqələr mövcuddur və Layihə mövzusunda zəruri hallarda həmin əlaqələrdən istifadə olunmuşdur.</p>
13	<p>Layihə mövzusu üzrə kadr hazırlığı (əgər varsa)</p> <p><i>(burada doldurmalı)</i></p> <p>Bir icraçı AMEA İTİ-nin dissertanturasına qəbul olmuşdur. Bir icraçının AMEA İTİ-nin dissertanturasında təhsilinin davam etdirilməsi planlaşdırılır. İcraçılar mütəmadi olaraq seminarlar vasitəsilə aktual xarakterli mövzularda ixtisasartırma kursları keçirlər.</p>
14	<p>Sərgilərdə iştirak (əgər baş tutubsa)</p>

(burada doldurmalı)

Sərgilərdə iştirak edilməmişdir.

15

Təcrübəartırmada iştirak və təcrübə mübadiləsi (əgər baş tutubsa)

(burada doldurmalı)

Koreya Texnologiya Universitetinin maqistrantı S.Hüseynova Layihənin icrası prosesində təcrübə keçmişdir.

16

Layihə mövzusu ilə bağlı elmi-kütləvi nəşrlər, kütləvi informasiya vasitələrində çıxışlar, yeni yaradılmış internet səhifələri və s. (məlumatı tam şəkildə göstərməlidir)

(burada doldurmalı)

1. Ə.Q.Əliyev. İnformasiya iqtisadiyyatının formalaşmasında innovasiyalar: onların rolu və mahiyyəti. "Rabitə dünyası" qəzeti. 20 iyun 2014-cü il
2. Ə.Q.Əliyev. İnformasiya iqtisadiyyatı şəraitində innovasiya nəzəriyyəsinin formalaşması istiqamətləri "Rabitə dünyası" qəzeti. 18 iyul 2014-cü il.
3. Ə.Q.Əliyev. İnformasiya iqtisadiyyatında innovasiyaların növləri və xüsusiyyətləri. "Rabitə dünyası" qəzeti. 25 iyul 2014-cü il.
4. Ə.Q. Əliyev. İnnovativ informasiya iqtisadiyyatının formalaşması problemləri üzrə elmi tədqiqat layihəsi. "Rabitə Dünyası" qəzeti. 01 avqust 2014-cü il.
5. Ə.Q. Əliyev. İnnovativ informasiya iqtisadiyyatı: formalaşma aspektləri və elmi yanaşmalar. "Rabitə Dünyası" qəzeti. 08 avqust 2014-cü il.
6. Ə.Q. Əliyev. Elmi-texniki ideya və biliklərin innovasiyalara çevrilməsi prosesləri. "Rabitə Dünyası" qəzeti. 17 oktyabr 2014-cü il.
7. R.O.Şahverdiyeva. İnnovativ informasiya iqtisadiyyatının formalaşması üzrə Belarus təcrübəsi. "Rabitə Dünyası" qəzeti. 21 noyabr 2014-cü il.

Layihə mövzusu ilə bağlı www.ict.az, www.science.gov.az saytlarında müntəzəm olaraq məlumatlar verilmişdir.

SİFARİŞÇİ:

Elmin İnkişafı Fondu

Müşavir

Babəyeva Ədilə Əli qızı

(imza)

"__" _____ 201_-ci il

Baş məsləhətçi

Daşdəmirova Xanım Faiq qızı

(imza)

"__" _____ 201_-ci il

İCRAÇI:

Layihə rəhbəri

Əliyev Əlövsət
Qaraca oğlu

(imza)

"__" _____ 201_-
ci il

Tapasree

